

JAARGANG 4
September 2024
NUMMER 7

Monumentaal Historisch Muiderberg

Waakt over het kwetsbare

IN DIT NUMMER

WOII

over leven en verraad
in Muiderberg

RAMPJAAR 1672/3 in Muiderberg

BINNENBOEREN

Dertien voormalige
locaties boerenbedrijf
in het dorp

Was het historische Werinon het Muiderberg van nu?

Ansicht uit 1904 met gezicht op de villa Flevorama met op de voorgrond een afgebroken woonhuis ter plekke van de huidige midgetgolfbaan

inhoud

4 EEN HUIZER IN MUIDERBERG
Jeugdherinneringen van oud-predikant en blogger en Huizer Klaas Vos die ook zijn liefde uitspreekt voor Muiderberg

8 HET DAGELIJKS LEVEN IN MUIDERBERG TIJDENS WOII (deel 2)
Hoe de Duitse bezetting het dagelijks leven begon te raken tijdens de oorlogsjaren. Over razzia's, onheil, NSBers, verraad en de joodse inwoners

12 IN DE VUURLINIE, MUIDERBERG IN HET RAMPJAAR 1672/73
Hoe heeft Muiderberg de Franse bezetting doorstaan? Zonder dat er veel directe getuigenissen zijn is redelijk te beschrijven wat er in en rond ons dorp heeft afgespeeld

16 HET BOERENLEVEN IN MUIDERBERG VOOR DE GROTE VERANDERINGEN NA 1950
Het verhaal en uitgebreide documentatie over de geschiedenis van de binnenboeren van Muiderberg met 13 locaties voor hun boerderijen en stallen

26 OVER HET LEVEN IN MUIDERBERG 1942-1952 mijn eerste jaren (deel 2)
Een 'oral story' van Arend Váhl over zijn jeugd wonend in Huize Boschlust tijdens WOII en de euforie van de bevrijding en het VAMI-ijsje

30 GESCHIEDENIS VAN MUIDERBERG - IS WERINON MUIDERBERG?
Kritisch onderzoek naar Werinon als plaatsnaam voor Muiderberg ten tijde van de invasies door de Noormannen

en verder

3 VOORWOORD

4 WIE IS WIE
Oude groepsfoto ter herkenning

7 NIEUWE AANWINSTEN
Een overzicht van de vele aanwinsten in het archief van de Stichting MHM

12 AANKONDIGING THEMADAG TOERISME
Themadag met als titel 'Op verhaal komen tussen Vecht en Eem'

24 SPONSOR IN BEELD
Arjan de Jong & Any Dale en de geschiedenis van de manege

30 UIT HET ARCHIEF
Pand Brink 29/30 - de voormalige Boskapel - in de tijd

35 COLOFON

Afbeeldingen in deze uitgave zijn afkomstig uit het fysieke en digitale archief van de Stichting MHM, tenzij anders vermeld.

Front - Uitsnede krantenknipsel 1926
Back - te heftig geknotte knotwilg aan schelpenpad 2024 - foto Gerard Boer

Voorwoord

Sinds januari heb ik het voorzitterschap van Stichting Monumentaal en Historisch Muiderberg overgenomen van Jos Gunneweg. Graag wil ik Jos bedanken voor al het werk dat hij de afgelopen jaren heeft verricht voor de stichting. Hij is de initiatiefnemer geweest van onze stichting en heeft Stichting Monumentaal en Historisch Muiderberg tot een begrip gemaakt in het dorp. Naast voorzitter was hij ook hoofdredacteur van ons tijdschrift. Het is lastig om zijn bevlogenheid te moeten missen, maar met versterking van onze nieuwe secretaris Frank van Amerongen en ons nieuwe redactielid Huib ter Haar heb ik alle vertrouwen in de toekomst van de stichting en ons mooie tijdschrift.

Wij kunnen ons tijdschrift tweemaal per jaar gratis aan de bewoners van Muiderberg aanbieden dankzij onze donateurs en sponsors. Zonder hun is het onmogelijk om het werk van onze stichting voort te zetten. Wij zijn daarom ook heel blij met onze nieuwe sponsors Any Dale, restaurant Bordeaux en onze websitebouwer Madoo. Daarnaast wil ik ook graag Jos Glansbeek, Harry Mock, Mevr. Den Dunnen-Ohmstede, Joke Leicht, en drie anonieme donateurs bedanken dat ze lid zijn geworden van de Club van 100.

Sinds maart is onze website gefuseerd met de door Harry Mock samengestelde encyclopedie van Muiderberg. De nieuwe website historischmuiderberg.nl bevat een schat aan informatie over oud Muiderberg. Ik nodig u van harte uit om eens een kijkje te komen nemen op deze website en te genieten van alle oude verhalen en afbeeldingen van het dorp.

Ik zou u ook graag willen uitnodigen voor Open Monumentendag op 14 en 15 september in het ontmoetingscentrum De Steeg. Wij stellen daar die dagen onze archieven ten toon. Daarnaast organiseren wij op 26 oktober in samenwerking met Stichting Tussen Vecht en Eem een themadag over toerisme. Hierbij wordt ingegaan op de geschiedenis en het hedendaagse toerisme in Muiderberg en omgeving. Aanmelden voor de themadag kan via tussenvectheneem.nl.

Tot slot wens ik u veel leesplezier met deze nieuwe editie van ons tijdschrift en hopelijk zie ik u op 14/15 september of 26 oktober!

Frits Vlaanderen
Voorzitter stichting Monumentaal en Historisch Muiderberg

De nieuwe redactie vlnr
Jan de Beus, John Zevenbergen
en Huib ter Haar

WIE IS WIE

We hebben stapels klassenfoto's maar ook in dit zevende nummer weer iets anders. Een foto van een groep die optrad tijdens een feestelijke bijeenkomst van de 25 jarige Huisvrouwenvereniging in de Rijver waaronder degene die later de amateurtoneelgroep 'Stuk voor Stuk' zouden oprichten. Een grote verkleed- en travestiefestijn die avond.

Herkent u deze personen? Laat het ons weten. Graag een mail naar bestuur@st-mhm.nl.

In ons volgende nummer laten we weten wie-wie-was.

Oplossing MHM nummer 6

Er kwam een reactie van Claudia de Raadt die meent, en daar twifelen wij niet aan, dat het een toneelclub van kerkelijke huize is, die wekelijks repeteerde in het horeca etablissement 'Je Maintiendrai' in de Dorpstraat. Een pand dat wij nu anno 2024 beter kennen als 'Het Lagerhuys'. Daar zouden dan ook de ingestudeerde toneelstukken te zien geweest zijn.

Claudia schrijft ook dat de bekende dorpsomroeper Doris van den Berg dan door het dorp liep en aan iedereen die het maar horen wilde verkondigde dat hedenavond om acht uur in 'Je Mantiendrai' een voorstelling te zien zou zijn.

Zij gaf ook de tip om eens bij Tiny Mager-Hensbergen langs te gaan en die wist op twee na alle namen te noemen! Het betreft in dit geval een uitvoering van het toneelstuk 'Geld te Geef', in de feestzaal van Stadscafé Gieling in Muiden. Het zal in 1962 of 63 geweest zijn en het gezelschap heette voluit de Christelijke Jonge Mannen Vereniging (CJMV). De regie was in handen van Mevrouw Dijkstra.

Tiny noemde ook nog namen van de andere Muiderbergers

die destijds op de planken stonden zoals Aaltje Baarslag, Cor Hensbergen en Jaap Niewohner. Idem dito regisseurs als de dames Sitters en Slemmer.

Tenslotte is misschien het vermelden waard dat de film 'Geld te Geef' in 1963 werd uitgezonden op de Nederlandse televisie. Een film van Frits Butzelaar waar onder andere Femke Boersma, Piet Ekel, Lex Goudsmit, Henk Molenberg en Jan Retel in meespeelden.

EEN HUIZER IN MUIDERBERG

herinneringen van oud-predikant en blogger Klaas Vos

Laat ik voorop stellen dat ik niet te klagen heb over mijn onderkomen in mijn geboortedorp Huizen, maar in alle oprechtheid acht ik Muiderberg uitnemender dan het mijne. Diverse soorten van bebouwingen, een dorpsplein van groen met heuse muzikent, het Rechthuis, villa's, het huis van ooit Polak, het strand, het strandvermaak, de polder met zicht op het Muiderslot, in de kindertijd in de ziel gegrift in krijgshaftige romantiek. Niet te vergeten het idyllische stokoude kerkhof en dat van de Joodse gemeenschap, het Echobos, het prachtige gedrongen kerkje op het duin en ga zo maar door.

Ik kende Jan de Beus' moeder eerder dan Jan zelf. Dat zit zo. Mijn vaders vader, naar wie ik vernoemd ben, had een zuster Meutje Klaasien op z'n Huizers. Zij was getrouwd met Jan Schaap, in ons dorp bekend als Jan Besuijen. Meutje Klaasien bleek zeer vruchtbaar en schonk haarzelf en manlief tien kinderen, onder wie Nelletje oftewel Nel, die trouwde met Herman de Beus. Zij was vier jaar ouder dan mijn vader, die dol op haar was en haar regelmatig op zijn vrije dagen opzocht en mij vaak meenam. Van Jan was nog geen sprake, in de verste verten niet.

Nu had mijn vader, voordat zijn nicht in Muiderberg kwam wonen, al een band met Muiderberg. Hij was namelijk in zijn jonge jaren voor zijn huwelijk boerenknecht geweest, gedurende vele jaren vanaf zijn veertiende in dorpen als Pijnacker, Weesperkarspel, Maartensdijk en ook Muiderberg bij de familie Ter Beek van de molen.

In de polder tussen Muiderberg

en Muider diende hij bij een vrijgezelle boer, die - als mijn vader nog laat van het land kwam - zich nodigde om 'aan hem te warmen' in zijn bedstee. Mijn vader wist dat de andere knecht zich regelmatig liet 'verwennen', maar zelf vloekte hij de boer stijf.

Op de Kweekschool Rehoboth in Utrecht zat ik in de klas met Okke de Boer, die ik al kende van de MULO en als organist van 't Visnet in ons dorp Huizen. Maar toen werd hij organist in Muiderberg en hij vroeg me eens solo te zingen bij en met hem. En zo geschiedde. In mijn herinnering rookte de onverstoorbare maar bekwame Okke een sigaretje, waarbij hij de rook met beide handen uiteendreef.

Nog weer vele jaren later, in 1988, reisde ik met Ronald van de Boogaard voor de VPRO-radio het boek van Jac. P. Thijsse 'Langs de Zuiderzee' na. En zo kwamen we ook in Muiderberg. Thijsse repte niet alleen van de Zuiderzee als een suf ondiep zeetje, maar ook van het Echobos. Wij spoorden iemand op die ons de werking van de echo kon laten horen. De man deed zijn uiterste best, maar een echo hoorden we niet; steeds op andere plekken declameerde hij de befaamde regels van Vondel, maar onze oren en microfoon vingen geen verdubbeling c.q. weerkaatsing. We vonden het zo zielig dat we op een geven moment zeiden het te horen. In de studio hebben we toen een echo gefabriceerd, dat wil zeggen de technicus van dienst.

Nog weer later kwam Jan de Beus in mijn leven en ik bij hem over de met duizenden boeken bedekte vloer en wanden. Heerlijk! Jan nam me mee het Joodse begraafplaats op.

foto Joke Leicht

We gingen op onderzoek uit naar graven van gezamenlijke voorouders, Ik deed mee aan een poëzie- en kunstmiddag en onlangs tracteerde achterneef Jan me op een prachtig concert van jonge talentrijke musici in het fraaie kerkje aan zee.

Predikant had ik zeker wel in Muiderberg willen zijn, het zal er niet meer van komen, maar hopelijk kan ik ook nog eens behalve de orgeltrap de kanseltrap bestijgen.

Naschrift Jan de Beus
Artikel van mijn gewaardeerde achterneef Klaas Vos (Huizen 1949) laat zien hoe enthousiast men kan zijn over ons dorp, de mensen en zo meer (zie ook klaasvos.nl)

SPAR MUIDERBERG VOOR UW DAGELIJKS GEMAK

Nagellak.nl

Dé webshop voor thuis-lakkers
Ruim 400 kleuren nagellak en gellak

O·P·I

essie

HEROMÉ

Halo

10%
korting

Gebruik de code:

muidenberg10

nagellak.nl

NIEUWE AANWINSTEN IN DE SCHATKAMER VAN MONUMENTAAL EN HISTORISCH MUIDERBERG

door JAN DE BEUS

Nu voor de zevende keer, een beknopt resumé van aanwinsten en schenkingen. Zoals gewoonlijk ontvingen we de laatste edities van Tussen Vecht en Eem, Heemschut, Villa Amuda en onze eigen Dorpspraakkrant. En verder een aantal belangrijke schenkingen van dorpsgenoten als Nel de Wit die een prachtige collectie van oude Muiderberg ansichtkaarten schonk uit de periode 1903 t/m 1994.

Van Myrna Hemmerle mochten wij uit de nalatenschap van Comite Oud Muiderberg (COM) bestuurslid Willem Kaarsgaren een collectie van 139 zwart/wit foto's van Muiderberg gemaakt in het tijdvak 1963-65 ontvangen. Elk 8 x 11 cm en enkele grotere formaten. Foto's gemaakt in opdracht van de Gemeente Muiden en compleet met negatieven en plattegrond. Tevens ook veel publicaties met betrekking tot Muiderberg en een envelop met zwart/wit negatieven van Muiderberg vervaardigd door Mw. B.J. Sierksma-Zeeff tussen 1968 en 1985.

Heel erg fijn was ook het tot nu toe nog steeds ontbrekende COM winter nummer van 2001 aan het archief te kunnen toevoegen. Alle COM uitgaven zijn nu compleet! Verder veel COM correspondentie en diverse mappen en stukken als Ruimtelijke Visie Muiderberg (2008) en het bestemmingsplan Muiderberg uit hetzelfde jaar. Ook een lijst van inwoners van Muiden en Muiderberg uit 1834 en een tekst van Ton Crijnen over Graaf Floris V in Trouw 2002 met als titel: 'En toen ... bleek Floris toch een verkrachter'. Ook het werkplan Koggerbos, september 2001 van Landschapsbeheer Noord Holland en het dossier Sierksma inzake de Lutherse/Algemene begraafplaats aan de Badlaan en een artikel van Rudy Kousbroek over deze dodenakker met speciale aandacht voor

voor het graf van Hendrik Doeff in Cultureel Supplement, NRC Handelsblad van 21 juli 2000 mochten wij van Myrna ontvangen. Last but not least schonk zij ons ook een collectie ansichtkaarten van Muiderberg uit de periode 1903-2000.

Harry Mock schonk ons een aantal lustrumboeken van Mixed Hockey Club Muiderberg (1976-2001). Verrassend was ook een anonieme schenking van een ansichtkaart 'Een warme dag aan het strand te Muiderberg' die opeens in onze Postbus lag! Poststempel Zwolle maar wie de gulle gever is?

Tenslotte nog een schenking van Els van Rooijen uit de nalatenschap van de helaas te vroeg overleden Peter Wegman (1959-2024). Hierbij diverse albums met krantenknipsels waarbij door Piet de Raadt geschreven Raadt-sels. Ook knipsels en correspondentie van Vereniging Nationale Feesten en Vrijwillige Brandweer Muiderberg (1967-1972). Tevens map met dossier en foto's van de restauratie Echomuur en vele knipsels Muiderberg en omgeving uit lokale kranten (2010-2019) verzameld door Jan ter Beek.

Grote dank wederom aan alle genoemde en anonieme schenkers!

Wij houden het er in, gaat zo voort. Wij zijn er als Stichting MHM bijzonder blij mee!

HET DAGELIJKS LEVEN IN MUIDERBERG TIJDENS WO II (deel 2)

Het eerste deel van 'Het dagelijks leven in Muiderberg tijdens WOII' (MHM magazine nr 6, 2023) gaf een algemeen beeld van het dagelijkse leven in Muiderberg tijdens de oorlog.

In dit tweede deel wordt ingegaan op hoe de Duitse bezetting het dagelijkse leven begon te raken. Er kwamen razzia's en sommigen moesten hals-over-kop vluchten of zich verbergen.

Er waren ook Muiderbergse verraders of NSB-ers in het dorp die samenwerkten met de bezetter. En het dorp had joodse inwoners waarvan een aantal de oorlog niet hebben overleefd.

door HUIB TER HAAR

Razzia's

Razzia's werden onder andere gehouden in de Badlaan ter hoogte van boerderij Niewöhner. Ze hadden als doel onderduikers op te sporen en te zoeken naar jonge mannen voor tewerkstelling in Duitsland. Als Rita Hoetmer alleen thuis was, moest ze zeggen: 'Papa is krank' want dan gingen ze meestal snel weer weg. Er waren namelijk veel besmettelijke ziektes in die tijd. Rita had zelf difterie aan het eind van de oorlog en haar moeder had TBC.

Soms kon er voor de razzia's worden gewaarschuwd, door een telefoontje van een boerderij bij de Hakkelaarsbrug naar het dorp of door een witte theedoek te gebruiken. Als het veilig was werd deze opgehangen aan een waslijn bij de Hakkelaarsbrug. Hing die er niet, dan moesten onderduikers zich snel verbergen; veel tijd hadden ze niet.

Carina ter Beek's moeder vertelde dat de Duitsers bij een razzia met bajonetten door de houten vloer of muur prikten om onderduikruimtes/onderduikers te vinden.

Tijdens een razzia bij de Hakkelaarsbrug in de winter van 1943 vluchtte een jongen van 17 jaar over de weilanden achter boerderij Any Dale (de huidige manege) naar de boerderij Van

Diest aan de overkant. Hij werd verborgen in een kruipruimte tot de Duitsers weg waren. Later bleek een weckfles met vlees die in de kruipruimte stond, leeg gegeten; het werd hem niet kwalijk genomen.

Het Naardermeer was een favoriete plek om schuilhutten te bouwen. Zowel de man van mevrouw Mosterd als de vader van Hennie ter Beek verborgen er zich, als er weer razzia's voor de Arbeitseinsatz waren. Ze kregen een pan melk om in leven te blijven.

Onheil

Op een avond in 1944, met zeer slecht weer, was de vader van Hermann Niewöhner niet thuisgekomen. Hermann en een vriend van de familie gingen zoeken, voorbij de Dobbertjeskom en vlakbij Kamp Coehoorn. Zij vonden hem, maar vader bleek getroffen door de bliksem en was reeds overleden. Het verhaal grijpt hem nog steeds aan. Otto, de Duitse Ortz-commandant, was erg boos dat zij daar rondliepen. Het was schemer en Otto dacht dat er saboteurs rondliepen: 'We hadden jullie met de mitrailleur zo kunnen neermaaien'.

► Razzia's in WOII (Carlo Jung, uit album 'Volk in nood')

Dokter Hakman

De huisarts Hakman uit Muideren, die tijdens de meidagen ook in het militair hospitaal in Muiderberg werkte (in de Oranje Nassauschool), is bij een razzia opgepakt en naar het beruchte kamp Amersfoort gestuurd. Hij overleefde het, maar zijn herinneringen waren daarna levenslang traumatisch.

Dokter Hakman was de drijvende kracht achter Kinderterhuis Noorthey op landgoed Roodekercke. De kinderen gingen naar de lagere school in Muiderberg of de Mulo in Bussum. In de winter was het er koud, er was één kolenkachel voor het hele enkelwandige houten huis. De kolenvoorraad lag in de bunker in de tuin. In de zomer waren het strand en IJsselmeer vlakbij en was er een grote tuin met bos om te spelen.

NSB

In Muiderberg woonden ook enkele NSB-ers. Onder andere Van Boven, Woodward, de Haan, Sierksma, Hermsen. Henk Hermsen had in het bijzonder een slechte naam; hij woonde na de oorlog nog jaren in Muiderberg. Sommige NSB-ers maakten geen geheim van hun overtuigingen, marcheerden soms samen over straat en zongen NSB-liedjes. Ze werden na de oorlog opgepakt. Er was veel prikkeldraad in Muiderberg, in het bijzonder bij de oostelijke kant van het Kocherbos en bij het veldje (nu hockeyveld), en bij kamp Coehoorn en het strand. Veel is na de oorlog weer weggehaald door te werk gestelde NSB-ers.

In het (voormalige) Noorthey kindertehuis op het huidige Roodekercke landgoed aan de Flevolaan werden na de oorlog (1945-1951) circa 40 kinderen van gevangen genomen NSB-ers ondergebracht. Noorthey werd echter in 1951 gesloten omdat het houten huis niet langer voldeed aan de eisen van de tijd, o.a. vanwege brandgevaar.

Verraad

Helaas was er in Muiderberg ook sprake van verraders. De ergste was J. Kauderer. Hij was NSB-er en omschreef zich in zijn brief aan de Weerbaarheids-afdeling (WA) als Weerman no 13470 van Heerban 1. De WA was de geüniformeerde ordedienst en knokploeg van de NSB met nauwe contacten met de Nazi's. Hij verraadde meer dan 25 Muiderbergers in een lange, kwaadaardige en neerbuigende brief aan de WA. Dit had vreselijke gevolgen voor de betrokkenen kunnen hebben, zoals deportatie naar de kampen. Maar om onbekende

Te Muiderberg. Daar er hier ter plaatse geen nijverheid bestaat, ligt het voor de hand dat juist hier de meeste figuren verzameld zijn en kingen t.w.

A. Borgers. Graaf Florislaan van beroep sigarenmaker. Voorziet in "rijke mate" uit den zwartenhandel in zijn levensonderhoud, I gezegd kan worden: houdt er thuis op zolder een waar magazijn op na I Voorheen werkeloos.

J. van Zanten. Nienhuis, Ruyschkade, schilder van beroep. komt eveneens met de zwarte handel schitterend door het leven.

Z. Millecam. Populierenlaan (de steeg) is voorheen kruideniersbedrijfs geweest te Weesp en woont sinds een jaar hier, is eveneens een bekende zwartehandelaar.

J. de Boer. Tesselschadelaan is werkzaam op de buskruitfabriek "De Krijgsman" te Muideren, verdient er ook een aardige centje met de zwarte handel bij. Voert vanuit Gelderland partijen levensmiddelen geregeld in, is ogenschijnlijk zeer "vroem" naar van een tentje aan de rijksweg genaamd "de lepelaar", al waar een schitterend contact bestaat met alle mogelijke "niet guren".

G.v.d. Tas. Dorpsstraat, manufacturenhandel. Ook hier is deze tijd "niet onvoordelig" en weet men alle "naar waarde te schatten".

Th. Kortelaa. Dorpsstraat, kapper is een centrum van alle koopzake klan ten werkt samen met genoemde Hendrik Hazelaar, zijn overbuurman.

A. Waarhuis. Tesselschadelaan, veehouder. Is eveneens een belangrijk centrum, menige koe of schaaap heeft hier zijn einde gevonden ook de levering van boter is niet onbelangrijk.

D. Timmer. Badlaan, kruidenier. Dit baasje heeft in deze oorlogstijd zijn winkel van "niet" tot "iets" gemaakt. Zeer veel zwarte handel !!!!!

▲ Delen uit de verraderbrief van NSB-er J. Kauderer ▼

Liist van namen voor uitzending naar Duitsland.

Hendrik Hazelaar, Dorpsstraat, los werkman, altijd werkeloos.

Mindert Glizen, automonteur van beroep, drijft z.g.n. de sigarenwinkel van zijn vader, die kantoorbediende der PTT is.

De Heren Stegink Senior en Junior, zijn rijwielherstellers, Badlaan, de zoon voert totaal niets uit en loopt er de kantjes af, hoognodig moet ook hier in gegrepen worden.

J. van Zanten, Nienhuis Ruyschkade, reeds genoemd

Bob Jut, Badlaan, is z.g.n. bij een groentehandelaar in dienst, heeft mulo-diploma en onttrekt zich op deze wijze.

P. Wegman, Rijksweg reeds genoemd

W. Roseboom-Glein, Paulinalaan

De volgende personen staan als zeer vijandig gezind tegenover de nieuwe orde bekend. :

J. Jut, Badlaan hoek Florislaan, huize "Tesselschade"

A. Meliers, gewezen onderoff. der Genie, huize "Woudheuvel"

Aug. Glizen, kantoorhouder der PTT, Badlaan.

A. Weisa, Nienhuis Ruyschkade

J. Franzen, ex-communist, Badlaan.

Klaas Glizen, Populierenlaan, heeft enkele dagen geleden mijn vrouw nog bedreigd !

J. Hasekamp, Nienhuis Ruyschkade.

J. Kolder, Graaf Florislaan

A. Waarhuis, Tesselschadelaan

J. Rottentot, veehouder, Hak. Brug oud raadslid

J. de Boer, Tesselschadelaan

D. Tuitjens, huize "Noorthey"

Dirk Timmer, winkelier, Badlaan.

VILLA CAECILIA - BRINK 24

FLEVORAMA - N. RIJFSKADE 1

ECHOHOEVE - ECHOLAAN 6A

ROODEKERCKE - FLEVOLAAN 5

75 JAAR VLAANDEREN MUIDERBERG

telefoon 0294 26 3230

DE OUDE FLORISBERG - DORPSTRAAT 17

**Zelf je energie
opwekken?**

Vraag naar de mogelijkheden

C.D. de Haan B.V.
installatiebedrijf en winkel sinds 1910

INSTALCENTER

Installatiebedrijf C.D. de Haan Dorpsstraat 1, Muiderberg - Telefoon 0294 261 313
Kijk ook op www.cddehaan.nl. Wij zijn aangesloten bij InstalCenter.

Gemeinde MUIDEN									
Name	Vornamen	Geboortedatum	Geurtsort	Nationaliteit	Beruf	Verheiratet oder nicht verheiratet	Genau Adresse	Bemerkungen	
5457	BIRNBAUM	Henri	14-3-1899	Amsterdam	Niederl.	Verwalter des jüdischen Friedhofs	Muidenberg D.3		
5459	BIRNBAUM	Jouno	4-4-1939	Muiden	Niederl.	ohne	" "		
5460	BIRNBAUM	Lily	20-3-1935	Muiden	Niederl.	ohne	" "		
5461	BIRNBAUM	Willy	5-7-1937	Muiden	Niederl.	ohne	" "		
5467	BONDI	Helene	22-2-1866	Mains (D.)	Niederl.durch Heirat	witwe von	" "		
5462	CORONEL	Benjamin	5-7-1914	Watergraafsmeer	Niederl.	Bürobeamte	M.S.Hausdorff verheiratet mit G.Loifermann	Muidenberg D.21	
5458	HAUSDORFF	Lydia	15-7-1906	Rotterdam	Niederl.	ohne	verheiratet mit H.Birnbaum	Muidenberg D.3	
5463	LEVITUS	Liepman	8-2-1890	Bellingwolde	Niederl.	Heringkaufmann	Verheiratet mit A.Snaterse (arisch)	Muiden B.13	
5463	LOIFERMANN	Gertrud	18-10-1916	Weezen	Niederl.durch Heirat	ohne	Verheiratet mit B.Coronel	Muidenberg D.21	
1084	SERLUI	Elisabeth	3-6-1900	Amsterdam	Niederl.	ohne	verheiratet mit A.Stend	Arche Adriana	Teils jüdisch Blut. Zwei volljüdischen Groszeltern
711	STEND	Atte	24-2-1932	Muiden	Niederl.	ohne	nicht verheiratet	Arche Adrina	
710	STEND	Elke	14-8-1930	Muiden	Niederl.	ohne	" "	Arche Adriana	
708	STEND	Froukje	12-1-1928	Amsterdam	Niederl.	ohne	" "	Arche Adriana	
707	STEND	Jurjen	17-5-1933	Muiden	Niederl.	ohne	" "	Arche Adriana	
706	STEND	Liesje	29-4-1940	Muiden	Niederl.	ohne	" "	Arche Adriana	
705	STEND	Maurits Atte	21-11-1923	Amsterdam	Niederl.	ohne	" "	Arche Adriana	
5456	STEND	Nannette	18-10-1926	Amsterdam	Niederl.	ohne	" "	Arche Adriana	
704	STEND	Theodorus	28-4-1929	Amsterdam	Niederl.	ohne	" "	Arche Adriana	
11	VÁHL	Herman Gyula	8-12-1939	Amsterdam	Ungarische	ohne	" "	Muidenberg D.13	Teils jüdisch Blut. Zwei volljüdischen Groszeltern
12	VÁHL	János László	24-1-1937	Amsterdam	Ungarische	ohne	" "	" "	
13	VÁHL	László	5-3-1907	Budapest	Ungarische	Ingenieur	verheiratet mit E.de Roos (arisch)	" "	
5164	VEFFER	Rosetta	10-4-1911	Amsterdam	Niederl.	ohne	verheiratet mit J.F.Sitters	Muidenberg D.201 f	Teils jüdisch Blut. Zwei volljüdischen Groszeltern
Muiden, den 3 Mrt 1942.									

reden is er door de WA geen opvolging aan de brief gegeven want niemand werd opgepakt. Gelukkig! Hij en zijn vrouw werden na de oorlog opgesloten in kamp Crailo. Zijn vrouw pleegde na vrijlating zelfmoord, Kauderer zelf heeft nog een aantal jaren geleefd.

Joodse inwoners

De Nazi's hadden een lijst van joodse inwoners van Muiderberg en Muiden. Die was bedoeld om hen te kunnen opsporen en deporteren naar de concentratiekampen. Er staan 22 mensen uit Muiderberg op deze lijst (op circa 500 inwoners). Niet alleen hun personalia als naam, beroep, adres, geboortedatum werden geregistreerd, maar ook of hun partner een 'Ariër' was of zelf 'teils jüdisch Blut' of 'zwei volljüdischen Groszeltern' had. Dit had in het begin van de jodenvervolgving invloed op de vraag of er 'uitzonderingsgronden' waren voor deportatie.

Vader Birnbaum was beheerder van de joodse begraafplaats. Hij woonde er met zijn gezin.

Hij had een lange opvallende baard. Luuk ter Beek vertelde dat hij zichzelf bij de Nazi's had gemeld. Hij moest een gele zichtbare 'joodse' ster dragen. Hij was er heel boos om, ook om de anti-joodse bordjes die overal door de Nazi's werden opgehangen. Hij werd uiteindelijk door de Nazi's opgehaald, met zijn vrouw en jonge kinderen van 4, 6 en 8 jaar oud. Zij zijn nooit meer teruggekomen, vermoord in de kampen.

Neergeschoten

Bij de familie Oostwouder, die op de Brink tegenover 't Rechthuis woonde, was een joodse familie ondergedoken, een man, vrouw en kind. Ze werden verraden. Een Duitse overvalwagen kwam rond het middaguur. De man probeerde te vluchten, maar hij werd neergeschoten en gewond meegenomen, met vrouw en kind. Luuk ter Beek en de jongens van de school aan de Brink zagen alles gebeuren. Oostwouder moest ook mee, maar omdat hij al 80 jaar was werd hij snel weer vrijgelaten.

Duidelijk is dat Muiderberg in de oorlog zeer dramatische gebeurtenissen heeft gekend, waarbij een aantal Muiderbergers het helaas niet heeft overleefd. In het volgende derde deel wordt ingegaan op het verzet en de onderduikers in Muiderberg.

Lijst met joodse inwoners Muiderberg 1942

De complete brief van J. Kauderer is gepubliceerd op ham-muiden.nl/specials_2015/217.htm

Themadag

zaterdag 26 oktober 2024

Op verhaal komen tussen Vecht en Eem

Iedereen heeft wel eens behoefte om op verhaal te komen. Het gebied tussen de Vecht en Eem biedt al decennialang daartoe de mogelijkheid. De groene omgeving met zijn frisse lucht lokt af sinds het eind van de negentiende eeuw bezoekers van heinde en ver voor dagtripjes of voor een langer verblijf en droeg ertoe bij dat er vakantiehuizen en dagcampings werden gevestigd.

Het brinkdorp Muiderberg werd een bekende badplaats als eindhalte van de vroegere Gooise stoomtram.

Niet alleen in het verleden maar ook nu is het gebied aantrekkelijk voor bezoekers en worden ook buitenlandse toeristen die Amsterdam bezoeken, verleid om hier naar toe te komen.

De Stichting Tussen Vecht en Eem organiseert samen met Monumentaal en Historisch Muiderberg op 26 oktober de Thema Dag 2024 over 'Op verhaal komen tussen Vecht en Eem' met boeiende lezingen en excursies. Komt u ook?

Voorlopig programma

Locatie: Kerk aan Zee Muiderberg

- 09.30 uur Ontvangst en inschrijving
- 10.00 uur Welkom
- 10.10 uur **150 jaar toerisme en recreatie tussen Vecht en Eem** door Hans Buiten, historicus van de ANWB
- 10.45 uur Pauze
- 11.00 uur **Visit Gooi en Vecht anno 2024** door Mariëtte Zivkovic-Laurenta
- 11.45 uur **Wordt het niet te veel? Recreatie druk op flora en fauna in natuurgebieden**
- 12.30 uur Lunch

Excursies in de middag (onder voorbehoud)

- Erfgoedtoerisme naar en over gemeentelijke begraafplaats
- Historisch groen: Brink en Echobos
- Toerisme in tijden van oorlog

In het septembernummer van Tussen Vecht en Eem wordt het definitieve programma gepubliceerd. Op de website tussenvechteneem.nl vindt u dan ook meer inlichtingen en kunt u zich aanmelden voor deelname.

De Nieuw

In dit artikel staat Muiderberg centraal. Hoe hebben de inwoners de Franse bezetting tussen juni 1672 en september 1673 doorstaan?

Ook al zijn er niet heel veel directe getuigenissen, we weten behoorlijk veel over wat zich in en om ons dorp heeft afgespeeld. De herdenking van het Rampjaar in 2022 en 2023 heeft veel nieuwe publicaties opgeleverd.

In het volgende nummer zal worden ingegaan op de inzet van bewapende binnenvaartschepen in de Hollandse oorlog.

...kerck tot Muiderbergh

3

- ◀ 'Nieuwe kerk in Muiderberg' van Geertruyd Roghman naar Roelant Roghman (1637-1652) - collectie Rijksmuseum
- ▼ Rechtsonder: uitsnede uit 'Helpt ons Heere want wij vergaen' van Romeyn de Hooghe 1675 - collectie Rijksmuseum

Overrompeling

De koning ging niet over één nacht ijs. Hij bouwde zorgvuldig een coalitie op en bereidde tussen 1668 en 1672 met zijn adjudanten een overval voor op de Republiek². Hij sloot verdragen met Engeland, Munster en Keulen. Toen alle seinen op groen stonden, verklaarde de coalitie van Frankrijk, Engeland en de bisdommen Munster en Keulen in april 1672 de Republiek de oorlog. Een enorm Frans leger viel in juni van dat jaar op bevel van koning Lodewijk XIV de Republiek der Verenigde Nederlanden binnen. Tegelijkertijd opende een gecombineerde vloot van Franse en Engelse schepen de aanval op zee³.

De verwarring en paniek die zich in het voorjaar en de zomer van 1672 meester maakten van de bevolking is niet te beschrijven. Bijna iedereen was bereid zich over te geven aan de Fransen. Duizenden vluchtelingen pakten hun boeltje op en zochten een veilige plek achter de Waterlinie⁴. De aandelenkoersen duikelden en allerlei kermissen en jaarmarkten werden afgelast⁵. Kort nadat op 20 juni een groep Franse verkenners Muiden binnen was gereden en er bijna in was geslaagd de sleutels van de Naarderpoort te bemachtigen, arriveerde graaf Johan Maurits van Nassau

door HUGO LANDHEER

Koning Lodewijk XIV maakte zich behoorlijk kwaad op de Nederlanders. Hij vond ze ondankbaar en beschuldigde ze van kwade trouw en een ondraaglijke ijdelheid. Daarnaast dwarsboomden de Verenigde Provinciën het commerciële, economische en koloniale beleid van minister Jean-Baptiste Colbert door te concurreren met

In de vuurlinie, Muiderberg in het Rampjaar 1672/73

Franse producten en exorbitante douanetarieven toe te passen. Ook de religieuze gevoeligheid van Lodewijk XIV, een fervent verdediger van het katholicisme, vormde daarin een niet te onderschatten factor. Hij werd geraakt door de calvinistische Nederlanders die Franse hervormers verwelkomden en anti-Franse pamfletten publiceerden. De vorst was ook beducht voor de aantrekkingskracht die het republikeinse regime van de Verenigde Provinciën kon uitoefenen op zijn onderdanen. Kortom, hij wilde ze graag een lesje leren¹.

Tegelijkertijd wilde de jonge Franse koning (1638-1715) het land waarover hij sinds 1661 heerste heel graag moderniseren. Met een kleine kring van trouwe topambtenaren werkte hij van de vroege morgen tot de late avond om dat doel te bereiken. Zijn opwinding over het gedrag van de Hollanders kwam dus gedeeltelijk voort uit jaloezie. De bijna twee miljoen inwoners van de Lage landen waren er met hulp van Frankrijk niet alleen in geslaagd de Spanjaarden uit hun landje te verdrijven, maar vormden dankzij hun rijkdom een macht van betekenis in Europa.

met troepen. Hij gaf bevel de sluisen meteen open te zetten. Desondanks duurde het even voor de weilanden onder water stonden⁶. Veel boeren moesten machteloos toezien dat hun landerijen onder water verdwenen. Het vee dat kon worden gered, moest op stal en kreeg droogvoer.

Bezetting

Wat volgde, is op verschillende manieren beschreven. Toen de Franse commandanten begrepen dat hun opmars naar Amsterdam bij Muiden door het water werd gestuit, waren ze niet blij. Het optimisme dat de opmars die lente had gekenmerkt, maakte plaats voor frustratie over de gedwongen stilstand⁷.

Op 3 juli 1672 besloot de vroedschap van Amsterdam dat de Hinderdam moest worden verlegd naar Muiden⁸. Besloten werd tot onmiddellijke sloop van de Hinderdam om te voorkomen dat de Fransen hem konden gebruiken om

de inundatie ongedaan te maken. Daarnaast werd een begin gemaakt met de aanleg van een dam in de Vecht in Muiden. Daarmee begon de bouw van de Grote Zeesluis.

Muiderberg was op dat moment een heel klein dorp. Op een kaart uit 1647 zien we ongeveer twintig boerderijen gelegen rond de Brink en langs de Goog⁹. De kerk was in 1634 door brand grotendeels verwoest. De bevolking leefde van

brengen. De Hollanders beantwoordden de Franse barrages en versterkten de wallen van Muiden ter voorbereiding op een aanval¹³.

In de weken daarna verstevigden de Franse troepen hun posities rond Muiderberg. Om alle huizen werd een brede aarden wal van acht of tien voet aangelegd om ze te beschermen tegen kanonskogels. De artilleristen gebruikten daarbij alles wat ze te pakken konden krijgen. De joodse begraafplaats in

Muiderberg stond sinds 1658 onder toezicht van Andries Kock, de plaatselijke schout¹⁴. Deze wetsdienaar kon in zijn eentje niet veel doen om te verhinderen dat een aantal zerken uit de grond werd gerukt en gebruikt voor het opwerpen van een schans. Hoeveel grafstenen dat lot was beschoren, is onbekend. Kock slaagde erin een bericht te sturen aan de parnassiem van de joodse gemeente in Amsterdam. Zodra die in de gaten kregen wat gaande was op hun begraafplaats, stuurden zij een brief aan de Franse commandant met een verzoek te zorgen dat een eind werd gemaakt aan de grafschennis. De commandant deed wat van hem werd gevraagd¹⁵.

Waarschijnlijk kregen de inwoners van Muiderberg ook te maken met inkwartiering¹⁶. Wel is duidelijk dat de logistiek van de Franse troepen niet altijd goed verliep. Zodra hun voorraden dreigden op te raken, organiseerden ze strooptochten naar boerderijen in de buurt en plunderden die. Talloos zij de voorbeelden

van het niets ontziende geweld dat daarbij werd gebruikt¹⁷.

In de winter van 1672/1673 proberen Franse troepen de inundatie ongedaan te maken door sluisjes in de zeedijk te maken¹⁸. De Hakkelaarsbrug en een zaagmolen werden in brand gestoken, soldaten plunderden boerenhoeven en stalen vee.

Bevrijding

Toen duidelijk werd dat de Fransen ernst maakten met de bouw van keersluizen in de zeedijk tussen Muiden en Muiderberg, was de maat vol. Amsterdam wilde de Fransen weg van die dijk en terug in de vesting Naarden. Platbodems bewapend met kanonnen worden ingezet. Uitleggers werden de Zuiderzee opgestuurd en 'drijvende batterijen op vlotschuiten op het Naardermeer en grof geschut naar Muiden'¹⁹.

Op 6 juni 1673 openden de scheepjes het vuur. De Franse troepen konden geen kant op en moesten kort

Belegering en verovering van Naarden door de prins van Oranje 1673, Jan Luyken 1680 - Archief Rijksmuseum

landbouw en veeteelt. De gronden in en om het dorp waren verdeeld in percelen van allerlei omvang en vaak in het bezit van mensen die niet in Muiderberg woonden. Vooral Amsterdammers kochten rond 1670 veel grond aan¹⁰. De Franse troepen moeten verbaasd zijn geweest bij het zien van de wijngaarden van Simon van der Stel, de latere gouverneur van de Kaapkolonie en grondlegger van de wijnbouw in Zuid-Afrika. In 1671 stelde hij Johannes van Reede aan als beheerder over de wijngaarden en was niet in Muiderberg toen de Fransen kwamen¹¹.

Voor de ongeveer 140 inwoners van Muiderberg betekende de hapering van de Franse opmars dat ze te maken kregen met 'ettelijke duizenden soldaten onder de hertogen Enghien en Luxembourg'¹². Waarschijnlijk waren er onder de bewoners niet veel inwoners die Frans spraken. De troepen groeven zich in langs een linie die liep tot de Hakkelaarsbrug en trachtten de Staatse troepen in en rond Muiden met kanonvuur schade toe te

Detail uit Vier dijkdoorbraken in 1675, Anoniem, Archief Rijksmuseum

daarna hun stellingen bij Muiderberg opgeven. Ze trokken zich terug op Naarden. De voormalige Franse geschutsposities werden opgeblazen zodra de vijand zijn hielen had gelicht²⁰. In de zomer van 1673 liep de oorlog voor Muiden en Muiderberg ten einde. Toch was de kust nog niet veilig. Staatse troepen bereidden een aanval voor op Naarden. Voorraden worden aangevoerd en af en toe vonden schermutselingen plaats met Franse troepen. Half september 1673 slaagde een Nederlandse troepenmacht onder bevel van stadhouder Willem III erin het Franse garnizoen uit Naarden te verdrijven²¹.

Voor de inwoners van Muiderberg betekende de aftocht van het Franse leger niet meteen een verbetering. Het dorp was bijna geheel verwoest. Veel boerderijen en buitenplaatsen waren beschadigd of onbruikbaar²². Uit tekeningen en verklaringen blijkt dat de directe omgeving van het dorp was omgeploegd door talloze kuilen, loopgraven en mijngaten. De schade was dan ook niet snel hersteld. Overheidssteun voor wederopbouw was bescheiden en het weer zat niet mee. In augustus 1674 werd het gebied rond Utrecht getroffen door een windhoos, een 'dwarrel storm', die zo krachtig was dat een deel van de Domkerk instortte.

In november 1675 volgde een nieuwe ramp. Tijdens de Allerheiligen Vloed brak de verzwakte zeedijk op verschillende plaatsen door. Het zoute water overspoelde het land tot bij Utrecht en zette net drooggevallen landerijen opnieuw onder water. De bevolking kreeg klap na klap te verduren²³. Rond 1700 stonden de Staten van Holland en West Friesland een vermindering toe van het bedrag aan achterstallige verpondingen aan de inwoners van Muiderberg omdat veel onroerend goed toen nog niet 'fijn opgetimmert en herstelt' was²⁴. Toch vonden de Muiderbergers de kracht hun dorp te herbouwen. Maar vanzelf ging dat niet.

Referenties

1. Virol, M, 'De Hollandse oorlog vanuit Frans perspectief' in Dral en Landheer (red) Oorlog in het Gooi, De gebeurtenissen van 1672 en 1673 in Naarden en omliggende dorpen (Naarden 2023) 10
2. Virol, M, 'De Hollandse oorlog vanuit Frans perspectief', 11-14
3. Virol, M, 'De Hollandse oorlog vanuit Frans perspectief', 12
4. Tex, J den, Onder vreemde heren, De Republiek der Nederlanden 1672-1674 (Zutphen 1982) 35, 49, 63-75. Zie ook: W. Dral en C. Stam, 'Vreemde voeten over de vloer, leven in een frontgebied' in Oorlog in het Gooi, De gebeurtenissen van 1672 en 1673 in Naarden en de omliggende dorpen (Naarden 2023) 41 en I. den Hollander, Een Schricklijk jaar, De oorlog van 1672 in het noordoosten van de Republiek (Assen 2022) 42-46
5. Petram, L O, The world's first stock exchange: how the Amsterdam market for Dutch East India Company shares became a modern securities market 1602-1700 (Amsterdam 2011) 79
6. Het was een heel droog voorjaar geweest en dus stond er niet veel water in de Vecht. J Buisman, Duizend jaar weer, wind en water in de Lage Landen, deel 4, 1575-1675 (Franeker 2000) 645
7. Dral, W en C Stam, 'Vreemde voeten over de vloer, leven in een frontgebied' in Oorlog in het Gooi, 35-39
8. Deze van oorsprong middeleeuwse kering regelde de waterhuishouding in het stroomgebied van de Vecht tussen Nederhorst den Berg en Muiden. Holland en Utrecht hadden tientallen jaren geruzied over de verbetering van de dijken. Toen de Staten van Utrecht door de komst van de Fransen niet konden reageren, grepen de Hollanders hun kans. A Fransen, Dijk onder spanning, De ecologische, politieke en financiële geschiedenis van de Diemerdijk bij Amsterdam, 1591-1864 (Hilversum 2011) 130-143
9. Kaart van J J Dou uit 1647 in archief Hoogheemraadschap Rijnland
10. Streekarchief Gooi- en Vechtstreek, SSAN 086, collectie Sierksma, inv. nr. 119, Register van den 40 penningh over Muyderbergh met den jaar 1637, nr 6 (mei 1637 tot 4 april 1691)
11. Wieten, J., Verhalen en geschiedenis van Kerk aan Zee Muiderberg (Muiderberg 2018) 25-28. Simon van der Stel diende van 1672 tot 1675 als officier in het Staatse leger en werd in 1679 aangesteld als gouverneur van de Kaap de Goed Hoop. Hij overleed op zijn buiten Groot-Constantia bij Kaapstad op 24 juni 1712
12. Doedens, A en L Mulder, Moordbranders in de Republiek, Het Rampjaar door de ogen van Andries Schoenmaker, juni 1672-november 1673 (Zutphen 2022) 147
13. Tex, J den, Onder vreemde heren, 146 en H van Ginkel, Het rijke verleden van vestingstad Muiden (Zwolle 2004) 44-48
14. Mulder, S I, lets over de begraafplaatsen der Nederlandsch-Israëlitische gemeente te Amsterdam en in het bijzonder die te Muiderberg (Amsterdam 1851) 6. Andries Kock was kerkmeester en eigenaar van verschillende percelen in het dorp. Zie Register van den 40 penningh over Muyderbergh met den jaar 1637, onder Cock, A
15. De parnassiem waren de kerkmeesters van de joodse gemeenschap in Amsterdam
16. Dral, W en C Stam, 'Vreemde voeten over de vloer, leven in een frontgebied' in Oorlog in het Gooi, 48-49
17. Zie voorbeelden van het geweld in Vinkeveen en omgeving in '1672 Rampzalig', een speciale editie van de Proosdijkroniek (Vinkeveen 2022) 33/34, 74-77
18. Tex, J den, Onder vreemde heren, 145
19. Vijver, C van de, Geschiedkundige beschrijving der stad Amsterdam sedert hare wording tot op de tegenwoordige tijd (Amsterdam 1844-1848) deel 2, hoofdstuk VI, 113-117
20. Tex, J. den, Onder vreemde heren, 146 en Mulder, S I, lets over de begraafplaatsen der Nederlandsch-Israëlitische gemeente te Amsterdam, 7
21. Dulm, F van, Het 'Ontset' van Naarden in Oorlog in het Gooi, 100-118
22. Aantekeningen over de voortgang van de herbouw in Streekarchief Gooi- en Vechtstreek, Collectie Sierksma, inv nr 32
23. Naar aanleiding van de ramp maakte Romeyn de Hooghe zijn ets 'Ellenden klacht van het bedroefde Nederlandt sedert het jaer 1672 tot den Allerheyligen Vloet van het jaer 1675' Rijksmuseum Amsterdam RP-P-OB-79.3098
24. Wieten, J, Verhalen en geschiedenis van Kerk aan Zee, 6

HET BOERENLEVEN IN MUIDERBERG VÓÓR GROTE VERANDERINGEN NA 1950

DEEL 1

Dit verhaal gaat over het boerenleven in Muiderberg, zoals het was vóór de ingrijpende veranderingen die na 1950 op gang kwamen door de mechanisatie en schaalvergroting in de landbouw. Het is een actualisering van een artikel dat in 2003 is verschenen in het periodiek van Comité Oud Muiderberg (nr 84). Het is gebaseerd op gesprekken van Jeanne Oosterbaan met Antoon van 't Klooster, Hermann Niewöhner, Wim Ruiters, Piet van Diest, Jan ter Beek en Jan Post.

In deel 1 wordt ingegaan op het vroegere boerenleven in Muiderberg vóór 1950, aangevuld met een overzicht van de 'binnenboeren' ofwel de boeren in de kom van het dorp. In deel 2 zal worden uiteengezet (in het volgende nummer) hoe de mechanisatie en schaalvergroting na 1950 het boerenleven drastisch veranderden, aangevuld met een overzicht van de 'buitenboeren' ofwel de boeren aan de Googweg, de Hakkelaar en De Goog. De boerderijen in de Noordpolder blijven buiten beschouwing, ook al hadden (en hebben) boeren uit Muiderberg ook daar land.

door JEANNE OOSTERBAAN

Een klein landelijk dorp

Oude Muiderbergers herinneren zich nog goed hoe in de zomer de hooiwagens hoog opgetast en krakend door het dorp reden. Auto's waren er voor de tweede wereldoorlog nog maar weinig in Muiderberg. Rond 1930 was er één auto, met chauffeur, die van de heer Bredius, directeur van de kruisfabriek in Muiden die aan de Flevolaan woonde. Muiderberg was toen nog een klein, landelijk dorp. Zelfs in het hartje van het dorp waren nog een flink aantal boerderijen.

Er woonden omstreeks 1950 zo'n 500 inwoners, nu is het inwonertal meer dan 3000. Het dorp is natuurlijk ook navenant gegroeid. In de jaren '50 werden de eerste grote woningbouwprojecten uitgevoerd en in diezelfde tijd begon door mechanisatie en schaalvergroting het boerenleven ingrijpend te veranderen. Zeker de helft van het boerenland is inmiddels verdwenen. Vroeger kon je achter Krakenstein aan de Brink tot aan Naarden kijken.

Rond 1950 waren er in de kom van het dorp zo'n 13 boerderijen; precies is het niet te zeggen, want de vraag is wat nog een boerderij genoemd kan worden. Daar is er nu zeventig jaar later geen één meer van over. Ook de laatste der Mohikanen, Hermann Niewöhner, is een paar jaar geleden in 2000 gestopt, daartoe gedwongen door regels van de overheid, die alle boerenbedrijven uit de dorpen wilde weren. Wel heeft zijn zoon even buiten het dorp aan de Dijkweg naar Muiden een nieuwe boerderij gestart.

Generaties Muiderbergse kindertjes hebben op het weitje naast de boerderij Niewöhner aan het begin van de Badlaan (nr 3) kennis kunnen maken met schapen of kalfjes en in het voorjaar de lammetjes kunnen aaien. Maar aan die tijd is nu jammer genoeg definitief een einde gekomen. Het weitje is nu de (zij)tuin van de nieuwe appartementen die op de plek van de oude boerderij Niewöhner zijn gebouwd.

◀ Niewöhner boerderij De Poehee met Heinrich Hermann Niewöhner (1897-1944) en zijn vrouw Geertruida Niewöhner-De Beus (1892-1992)

Wat bracht een boerderij op? Dat hing af van hoeveel koeien je had, hoeveel land je had, waar dat land lag en of dat land eigendom was of gepacht. Om een voorbeeld te geven: de Margaretha hoeve (of Alida Martina hoeve aan de trekvaart naar Muideren) had 16 bunder, oftewel hectare, Van Diest (Googweg 18) 11 bunder en Johannahoeve (Googweg 12) 8. De grootste boer in Muiderberg

De binnen- en buitenboeren

De ca. 13 boeren die in de kom van het dorp woonden, werden binnenboeren genoemd. De buitenboeren woonden daarbuiten: aan de Googweg, de Hakkelaar en De Goog, 12 in getal.

De binnenboeren hadden geen land om het huis, zij pachtten of bezaten elders land: met name in de Noordpolder tussen Muiderberg en Muideren. De binnenboeren zou je eigenlijk wel keuterboertjes kunnen noemen. Hoe verder uit het dorp, hoe rijker de boeren. Gerrit Post van De Velzen en de Horn aan de Googweg was al een rijke boer met de binnenboeren vergeleken. Hij pachtte 25 hectare land van de

Joodse gemeente.

Eigen land hebben was natuurlijk nog mooier. Het is uiteraard ook veel beter als je je koeien bij je huis hebt. Bij slecht weer kijk je uit je raam en zie je wat er met je vee gebeurt; anders is het vaak te laat, want koeien breken wel eens los. Vandaar het gezegde: ver van je land is kort bij je schade.

Wat bracht een boerderij op?

Alle boerenbedrijven in Muiderberg waren omstreeks 1950 geheel gericht op de melkproductie en gemengd bedrijf kwam niet meer voor. Dat was al zo in de tijd van hun ouders. In vroeger tijden was dat in Muiderberg wel het geval. Zo weten wij dat er in 1840 nog akkers waren; er werd bijvoorbeeld koren verbouwd aan beide kanten van wat later de Badlaan ging heten. Maar rond 1950 was er al lang geen commerciële akkerbouw meer, ook niet ter ondersteuning van de veeteelt. De jaren van de tweede wereldoorlog vormden hierop een uitzondering, toen was er scheurplicht: de boeren waren gedwongen door de Duitsers om bepaalde gewassen als aardappelen of koren te verbouwen.

◀ 'De schilderskroeg Zeeburg in Muiderberg' getekend door Jacob Cats 1762 (waar Rembrandt misschien wel een pilsje heeft gevat) - archief Rijksmuseum

zal zo'n 30 koeien hebben gehad en de kleinste zo'n 8 à 10. Je kunt je trouwens afvragen, wat nou eigenlijk precies een boerderij was. Behalve koeien, hield men soms ook schapen, geiten, varkens en kippen.

De veearts Hendrik ter Beek (1887-1969) uit Naarden hield schapen in een stal (later afgebroken) naast Kroonslot aan de Brink en hij had land, de Negen Morgen, waar sinds 1972 het voetbalveld ligt. Is dat een boerenbedrijf te noemen? De postbode Tinus van Rooyen liep op zondag met z'n geiten naar de Hakkelaar om ze de bermen af

BINNENBOEREN

1 HET RECHTHUIS, HOEK BRINK/ GERARD DOULAAN

Zoals iedereen weet, een mooi oud pand.

Het was in vroeger eeuwen boerderij met voorhuis, en later ook herberg en woonhuis van de schout. Vanaf 1757 werden hier al rechtszittingen gehouden waar plaatselijke geschillen en kleine overtredingen werden afgehandeld. De kelder was ingericht als kerker; de ijzeren ringen in de muur zitten er nog steeds. In de schuur waar de koeien stonden, was nog daarvoor een paardenstalling. Die werd gebruikt wanneer er een begrafenis was op de Joodse Begraafplaats. Dat kon je zien aan de langgerekte vorm van de stal. In de plaats van de stal zijn ca. 20 jaar geleden appartementen gebouwd.

Vanaf 1881 ging het Rechthuis ook dienen als eindstation van de Gooische Stoomtram. In de oorlog was de familie Vahl in het hotel ondergedoken en overleefde de oorlog. Tot ca. 1960 was het Rechthuis zowel boerderij als hotel. Rond 1950 was de eigenaar Frans-Jan ter Beek (bijnaam Rode Biet, 1895-1986), later opgevolgd door zijn dochter Adrie Anhuizer-ter Beek. Zij heeft het enige tijd geleden verkocht aan de huidige eigenaren Hein en Hannelies van der Vliet. Die hebben het hotel in 2009/2010 volledig gerenoveerd.

2 HUIS MET STAL NAAST RECHTHUIS, BRINK 19B/20

Hier woonde Bertus Snijders (1894-1964). Hij had geen land bij zijn huis, maar bracht zijn koeien in het voorjaar naar de weide en zette ze in het najaar op stal.

3 KRAKENSTEIN, BRINK 18

Het huidige pand Krakenstein was een boerderij die hoorde bij het herenhuis Krakenstein. In 1769 vestigde Meeuwis ter Beek er ook een bakkerij.

Het herenhuis werd verwoest in de Napoleontische tijd. De familie ter Beek bleef op de boerderij totdat zij in 1862 in het Rechthuis gingen wonen. Later kwamen hier Gerrit van 't Klooster en zoon Henk hier boeren. Henk startte later zijn eigen boerderij Kloosterhoeve aan de Googweg. Andere broer Antoon had een zuivelwinkel met alles erop en eraan, die tegen Krakenstein aan lag. Achter het huis kon je tot aan Naarden kijken, dat was vóór de eerste uitbreiding van het dorp, die ca. 1960 begon. Krakenstein had een enorme boomgaard tot aan de Van Ostadelaan.

4A KROONSLLOT, HOEK BRINK/ EIKENLAAN

Kroonslot was een boerderij, koetshuis, met diverse andere opstallen aan de Brink/Eikenlaan. Het oorspronkelijke gebouw dateert uit de 17e eeuw.

De buitenplaats beschikte over veel grond. De boekweitvelden liepen tot aan de Zuiderzee. Maar ook grond in de Noordpolder en grond tot aan Coehoorn (Eikenlaan/vd Helstpark). Het was daarmee de grootste boerderij van Muiderberg. Het pand heeft veel eigenaren gekend, waaronder een Russische diplomaat die in 1690 met Tsaar Peter de Grote meekwam naar Amsterdam. Hij woonde in een grachtenpand maar wilde ook een buitenplaats. Hij kocht het in 1720 en noemde het Kroonslot, waarschijnlijk omdat het moest herinneren aan kasteel Crohn bij St Petersburg waar hij vandaan kwam. Kroonslot kwam rond 1800 in handen van de familie Post. Met een grote brand in 1919 ging o.a. de kaasmakerij verloren. In 1921 werd op dezelfde plek een villa gebouwd, het huidige pand op Brink 9. In de jaren '30 is (een deel van) het boerenbedrijf van Arie Post failliet gegaan. Hij is er wel blijven wonen tot na de oorlog. Het is bijna 200 jaar in handen van de familie Post geweest, een kleindochter van Arie Post woonde er van 1948 tot in 1996 (Ariëtte Cohen-Brandwijk Nodelijk).

4B STAL NAAST KROONSLLOT, BRINK

De stal van de veearts Hendrik ter Beek. Hij hield daar alleen schapen. Er was

een boomgaard achter en het land liep tot aan de Coehoorn, achter aan de Eikenlaan (naast die van Krakenstein).

5 DORPSSTRAAT 11

In de Dorpsstraat, tegenover Bakkerij Tetteroo, stond tot voor kort een oud, wit boerenhuisje. Daar woonde Gerrit de Haan. Zijn stal was in de schuur die nu de opslagruimte is van de zaak van C.D. de Haan, installatiebedrijf/elektricien/loodgieter. Tante Jannetje Niesing-De Beus (1881-1980) hield daar ook nog een tijd een snoepwinkelje. Afbeelding van mogelijke locatie.

6 BADLAAN 3

De boerderij van Hermann Heinrich Niewöhner (1931-2024) was tot 2000 het enige boerenbedrijf dat nog over was in de kom van Muiderberg. De hooiberg naast het huis was als het ware

OVERZICHT VAN DE BINNENBOEREN IN MUIDERBERG OMSTREKS 1950

Wanneer oude foto's beschikbaar waren in het MHM archief zijn ze omgezet in zwartwit, kleurenfoto's zijn gemaakt op de lokatie van de vroege boerderij.

een monument van het nog maar zo kort voorbij agrarische verleden van ons dorp. Ernaast was een klein weijtje waar in de lente de lammetjes stonden, altijd leuk voor de kindertjes van Muiderberg. De steeds striktere stikstofuitstootregels van de overheid maakte voortzetting van het bedrijf binnen het dorp onmogelijk.

De boerderij is inmiddels gesloopt waarna er appartementen zijn neergezet. Maar het boeren zit de Niewöhners zo in het bloed, dat zij geen 'burgers' wensen te worden: twee zonen van Hermann zijn gaan boeren in Denemarken, een derde zoon Henk heeft een nieuwe boerderij aan de Dijkweg (nr 4, eerste boerderij links vanuit Muiderberg gezien) laten bouwen.

7 G.A. HEINZELAAN 7

Hier woonde Frans ter Beek, bijnaam Frans de Mier, omdat hij klein van stuk was. Menig Muiderberger zal zich herinneren dat in het weijtje naast het huis nog schapen graasden en kippen rondscharrelden. Toen eind jaren '80 de villa ernaast werd gebouwd en de boerderij werd verkocht, verdween ook hier de landelijke sfeer (zie ook oude afbeelding 8).

8 HOEK BADLAAN-G.A. HEINZELAAN

Hier stond de boerderij van Stijntje Hoogenhout-Niewöhner (1895-1966). In de jaren '70 is het pand tegen de grond gegaan en is er een woonhuis gebouwd. Alleen de schuur aan de G.A. Heinzelaan, die vroeger als stal diende, staat nog overeind.

9 TESSELSCHADELAAN 45

Op het einde van de Tesselschadelaan stond de boerderij van Arie Waarhuys (1886-1969). Hij bezat land tot aan waar nu de Hollandse brug ligt. In 1929 liet hij op zijn erf de eerste 'tenthuisjes' plaatsen, die al snel in vakantiehuisjes veranderden. Dat was het begin van het nog altijd bestaande HKW oftewel Huisjes Kamp Waarhuys

10 ANNA'S HOEVE, WILLEMSLAAN 7

Aan de Willemslaan woonde rond 1950 Hein Link. Sinds de jaren '70 had Dirk Niewöhner (1929-2008), broer van Hermann, hier zijn boerenbedrijf. Hij is in 1999 met boeren gestopt, officieel tenminste, want hij doet het nog steeds als hobby.

11 DE POEHEE, BRINK 38, HOEK DORPSSTRAAT/BRINK

Dit pand, vanaf de Brink gezien links, was tot 1968 boerderij en nu een woonboerderij. Eerst zat Hermann Heinrich Niewöhner (1862-1924) daarna zijn zonen Heinrich Hermann (1897-1944) en Johannes Marinus (1902-1954). Toen Johannes's zoon Jacobus (Jaap) (1934-2022) in 1968 vertrok, kwam er een einde aan het boerenbedrijf. De archieven lijken erop te duiden dat er op de plek van deze boerderij vanaf midden 18e eeuw een herberg (vandaar misschien de naam Poehee, een verbastering van drukte, herrie?) stond, die in 1879 tot boerderij werd verbouwd.

12 BERGHUIZE, BRINK 31

Hier woonde Gerrit Hensbergen (1889-1980). De naam Berghuize (of Berghuizen) behoorde ca. 1800 toe aan een groot complex omschreven als een extra welgelegen huis met bos en bouwland, wagenhuis, hooiberg, schuur, kolfbaan. Van dit complex maakte ook de beroemde schilderskroeg deel uit, die stond op de plek van de huidige Boskapel of in ieder geval dicht in de buurt daarvan. Het huidige Berghuize (rijksmonument) behoorde daar ook bij. Sinds 1981 wonen hier cabaretier Freek de Jonge en diens echtgenote, de kunstenaars/schrijfster Hella de Jonge-Asser.

13 ECHOHOEVE, STAL ECHOLAAN 6

De koeien van Gerrit de Beus (1890-1971) stonden in een stal aan de Echolaan, de hooiberg aan de overkant, ook wel de Echohoeve genoemd.

Hij woonde zelf echter op de Brink in 'Gruno State'. In een houten gebouwtje daarnaast dreef hij ook een café, 'De Landbouw' (ook wel De Koepel genoemd). De panden zijn in 1972 afgebrand, waarna er een bungalow (Brink 21) is gebouwd. De stal aan de Echolaan is omgebouwd tot woonhuis. Daar woont nu de familie Vlaanderen. De ernaast gelegen woning wordt na Gerrit's zoon, Herman de Beus (1916-2004) nog steeds door de familie De Beus bewoont.

Muiderberg. Een warme dag aan het strand.

Kampeerterrein

Muiderberg

te laten grazen, maar dan komen we al in de hobbysfeer. Iemand kon een baantje hebben en er varkens bijhouden, zoals de ouwe Van Tilburg. De schelpenvisser en vrachtrijder Hannes Nagelhout had paarden en koeien. De paarden had hij nodig voor zijn wagen. Met paard en wagen ventte hij de schelpen uit in Kortenhoef en Eemnes met de doordringende roep schèèëllupen voor de kippen. De koeien waren voor eigen gebruik van het grote gezin met negen kinderen. Was dat nou een boerderijtje of niet?

Badgasten

De binnenboeren hielden er trouwens nog allerlei andere activiteiten op na. Je zou het 'gemengd' bedrijf kunnen noemen. Zo was er bij Krakenstein een grote boomgaard met wel 200 vruchtbomen, van de Hobbemalaan tot de Van Ostadelaan. De familie Van 't Klooster verkocht het fruit aan dorpsgenoten of wie er maar langs kwam. In het oprapen en opslaan ging nog heel wat tijd zitten, herinnert Antoon zich. Gerrit van 't Klooster was ook 'bullenboer'. Daar werden de tochtige koeien heengebracht voordat de kunstmatige inseminatie zijn intrede deed. Dat bracht ook nog geld in het laatje. Arie Waarhuys aan het einde (toen nog bij nr 45) van de Tesselschadelaan was boer en tevens veehandelaar. Op zijn erf zette hij eerst 'tenthuisjes', dat werden al gauw semi-permanente huisjes; zo ontstond het nog steeds bestaande Huisjes Kamp Waarhuys (HKW). De badgasten waren een belangrijke bron van inkomsten.

En dat was niet van vandaag of gisteren. Al eeuwen was het pittoreske dorp een geliefde trekpleister voor stedelingen.

Zo weten wij dat in de 17de eeuw Amsterdammers graag een uitstapje naar Muiderberg maakten. Bekend was de Schilderskroeg. Hier zal Rembrandt, die in 1652 een tekening van de ruïne van de kerk van Muiderberg (museum Boijmans

▲ Muiderberg als badplaats gaf de binnenboeren het extra inkomen

Vbnb
 Activiteit in de Badlaan, de weg naar zee (ansicht 1911)
 Ansicht van drukke stranddag in 1934
 Het kampeerterrein van boer Arie Waarhuys, thans het terrein van huisjeskamp Waarhuys (HKW)
 Café De Landbouw op de Brink gerund door de familie De Beus als voorbeeld van horeca gerund door de binnenboeren

van Beuningen) heeft gemaakt, ook wel eens een pint gepakt hebben. Er waren toen ook al herbergen en tapperijen, waarmee de Muiderbergers een centje bijverdienden. Zo protesteerde in 1759 het bestuur van Muiderberg in een dringend schrijven aan de Staten van Holland tegen een beoogde belastingmaatregel om bomen op de Brink te kappen: 'Een groot nadeel zal (het kappen) veroorzaken voor de inwoners omdat dit plantsoen in de zomer een groot aantal vreemdelingen trekt die consumptie maken'

Toen tegen 1900 de Gooise Stoomtram zijn intrede had gedaan, en niet lang daarna mensen op de fiets konden komen, was de stroom dagjesmensen helemaal niet meer te stuiten. Muiderberg lag toen nog aan zee (de Zuiderzee) en was als badplaats heel populair. 's Zondags kon je over de hoofden van de mensen lopen. Van dit toerisme pikten ook de binnenboeren een graantje mee. Men dreef pensions, cafés, uitspanningen, fietsenstallingen. Zo was het nog altijd bestaande hotel Het Rechthuis tot ca. 1965 een boerderij. De familie De Beus van Gruno-State dreef een café met de toepasselijke naam De Landbouw op de Brink.

Hermann Niewöhner, de laatste binnenboer, vertelt hoe zijn moeder Geertruida Niewöhner-De Beus (1892-1992) in de jaren '30 met het terras voor de badgasten meer verdiende dan zijn vader met knoerthard werken. Zij hadden een uitspanning met Verlof B, dus voor alcoholvrije dranken, en ze verkochten eigengemaakte karnemelk, thee, koffie, limonade

MUIDERBERG. Aan den arbeid op de boerderij.

Krantenknipsel uit 1926

in kogelflesjes, gevulde koeken en zo meer.

Op de vraag hoe 'arm' de mensen waren, is het antwoord: niemand kwam te kort. Zelfs in de crisistijd toen de melkprijs erg laag was, niet meer dan 3 cent per liter, kon je nog wel het hoofd boven water houden. Iedereen had een moestuin en vruchtbomen. Veel mensen hadden kippen, zo had je voordelig eieren, want die waren wel tien keer zo duur. Men hield één of twee varkens, die gaven heel wat worst en vlees voor eigen gebruik. Vaak ook hielden de boeren er nog schapen bij. De lammeren werden verkocht en de wol bracht geld op. Er kwamen zelfs speciaal schaapscheerders naar het dorp om de schapen te scheren. Men had dus groenten, fruit, aardappels, vlees, eieren en melk voor eigen gebruik en wat je te veel had kon je met anderen ruilen of verkopen aan

particulieren. Er bleef niet zo veel meer over die je moest kopen, dingen als suiker, zout, zeep; die kocht je in een klein winkeltje in het dorp. Schoenen hoefde je ook niet vaak te kopen. Wij liepen allemaal op klompen, dat was heel gewoon, ook veel burgers deden dat.

Gemakkelijk starten, maar hard werken

Je kon vroeger trouwens gemakkelijk voor jezelf beginnen. Daar was niet zo veel geld voor nodig en ook legde de overheid veel minder beperkingen en regels op. Zo was Frans de Mier (bijnaam voor de kleine Frans ter Beek, G.A. Heinzelaan 7) met één geit gestart en hij bracht het toch tot 10 koeien, dat was wel vóór 1930, voor de crisistijd. Ook Hermanns vader Hermann Niewöhner is in 1929 begonnen in een schuur van de boerderij De Poehoe van zijn vader (hoek Flevolaan, Brink, Dorpstraat) met 8 koeien op een rij, 10 kippen en een 1 zog (moedervarken). En Herman van Diest startte in de jaren '20 een boerderijtje in de Dorpsstraat achter de huidige bakkerij (later naar de Googweg). Stro hoefde je niet te kopen. We harkten op de Brink de afgevallen bladeren bij elkaar om als stro

◀ Schapen en lammetjes zijn in het dorp niet meer te aaien door kinderen zoals in het verleden

**WEBSITES EN WEBSHOPS
VOOR HET MKB**

madoo

WEBSITES

WEBSHOPS

HUISSTIJL

HOSTING

SEO

DOMEINNAAM

**DE 7 EYE-OPENER TIPS VOOR EEN SUCCESVOLLE
WEBSITE VOOR STARTENDE ONDERNEMERS**

DOWNLOAD GRATIS!

**Heb je er wel eens over gedacht
om (weer) te gaan paardrijden?...**

Doen!

Paardrijden is namelijk niet alleen goed voor lichaam en geest maar ook heel gezellig. Samen oefenen en daarna onder het genot van een hapje en een drankje in de gastvrije foyer napraten. Het hoort er allemaal bij.

Kom eens langs voor een proefles en ervaar zelf hoe bijzonder het is om met een paard echt contact te maken.

Waar?

Bij Any Dale natuurlijk. De leukste en meest veelzijdige manege van het Gooi en omstreken. Met gediplomeerde instructeurs en ruim 40 fijne manegepaarden en -pony's bieden wij als viersterren FNRS ruitersportcentrum naast huisvesting aan pensionpaarden en -pony's lesmogelijkheden op ieder niveau voor jong en oud.

Zien we je binnenkort? Je bent van harte welkom.

Kijk op de website voor meer informatie, lestijden en tarieven.

Googweg 9a, 1399 EP Muiderberg | 0294-261122 | info@anydale.nl

BINNENBOEREN

◀ Familiefoto met Trijntje Post, oermoeder van 16 kinderen

Foto gemaakt rond 1900 na overlijden van Hendrik Post, eigenaar van buitenplaats/boerderij Kroonsloot

te dienen voor de hokken van de pinken (jonge koeien) en de schapen. In plaats van grind te kopen voor het terras, vertelt Hermann, haalden we zelf schelpen op het strand. Al met al had je niet veel geld nodig.

Met één koe kon je zelfs nog wel starten. Ook na de oorlog waren er mensen die dat deden, zelfs al hadden ze geen land. In de buitendijkse polder namelijk, tussen Muiderberg en Naarden, kon je je koeien inscharen. Dan liepen ze tussen de koeien van anderen. Het gebruik was heel oud en hangt waarschijnlijk samen met de rechten van de Erfgooiers. Vanaf begin mei begon het inscharen, dan wees de provincie het land toe om te beweiden. Het was ook best wel lastig. Alle koeien liepen door elkaar en als je dan als jongen de eigen koeien ging ophalen, moest je ze eerst bij elkaar zoeken, en ze liepen soms wel tot Naarden aan toe. Als er dan ook nog zo'n kwaadaardige blauwschimmel als de bels (zwaargebouwd Belgisch werkpaard) van Jaap Wegman achter je aan kwam, kreeg je het wel benauwd.

Ja, ook de kinderen moesten al vroeg aanpakken, dat was heel normaal. Jongens werkten al vanaf hun achtste, je kreeg dan één koe om te melken. Vanaf veertien jaar deed je gewoon met alles mee. In een groot gezin als op Krakenstein hielpen de

jongens moeder ook met de was. Die werd nog met de hand gedaan, een heel karwei voor een gezin met negen kinderen. Op zondagmiddag werd de was gekookt in een grote gietijzeren bak op het erf, die gestookt werd met hout en takkenbossen, ter voorbereiding voor de wasdag op maandag.

Er moest hard gewerkt worden. Om te beginnen tweemaal per dag melken en dat ging tot in de jaren '60 met de hand. 's Morgens om vijf uur op, en dan 's middags om 5 uur weer. Met een gemiddeld aantal van 18 koeien was je daar toch zo'n 1,5 uur per keer mee bezig.

Dan twee keer per week mesten, dus de mest weghalen als ze vanaf eind november tot eind april op stal stonden. Dat mesten gebeurde uiteraard ook met de hand. De mest werd in de mestbak op de wagen geschept en het paard bracht de wagen naar het land, daar werd het uitgereden.

Als de koeien op een kampje land liepen, moest de mest met een greep geslecht worden, d.w.z. over het land verspreid. Ook moesten de koeien worden geschoren en geroskamd. Verder moesten ze, zoals we zagen, af en toe naar de bullenboer worden gebracht en hadden ze als ze moesten kalven, extra zorg nodig. Ook de andere dieren moesten worden verzorgd.

Boerderij Kroonsloot in een tekening van Piet de Raadt in 1917 en een foto na de brand van 1919 ▶

ARJAN DE JONG & ANY DALE

door JAN DE BEUS

Het is een avond in juni met dreigende regenwolken als ik naar manege Any Dale fiets en ik moet aan mijn vader denken. Hij kwam daar destijds regelmatig en in de vroege jaren zestig van de vorige eeuw vergezelde ik hem ook wel eens. Als het toen gaat van de regen zei hij altijd: Het meeste valt er naast! Toen was het nog een boerderij met zeker wel wat meer paarden dan bij de doorsnee boer, maar ik herinner mij vooral de kippenschuur. Er is wel wat veranderd sinds die tijd.

Een uiterst vriendelijke Caroline van der Werff-Van den Boogaard, communicatiemedewerker van Any Dale, ontvangt mij en vertelt mij er binnen twee uur alles over. Ik noteer in telegram stijl dat zij als kind al veel paard reed, evenals op hun beurt haar kinderen nu. We wandelen door de stallen en passeren zo'n honderd paarden en pony's. Veertig zijn in eigen bezit voor de paardrijlessen, riddershows, deelname aan Prinsjesdag, televisie- en filmproducties in binnen en buitenland (o.a. Redbad), de handel (in- en verkoop) en niet te vergeten de Sinterklaasintocht!

De overige zestig paarden en pony's op stal zijn in bezit van de in de loop der jaren opgebouwde brede klantenkring. Er is veel te vertellen over achtereenvolgende eigenaars, te beginnen bij Jan Post, telg uit een oude Muiderbergse familie. Maar daarvoor verwijst

ik naar de bijgaande tekst van Harry Mock, opgenomen in zijn encyclopedie van Muiderberg, inmiddels ondergebracht bij de Stichting Monumentaal en Historisch Muiderberg. Los van deze bron zie ook het uiterst lezenswaardig artikel van Hugo Landheer in de Dorpspraat van november 2023.

Voor wie overweegt om ook te paard te gaan, zo zegt Caroline, moet je al gauw een bedrag van zo'n € 9000 neertellen om een behoorlijk eigen exemplaar aan te schaffen. Los daarvan komt de stalling en verzorging bij Any Dale op zo'n € 430 per maand. Het totaal aan kosten voor een paard inclusief hoefsmid, lessen, entingen, etc. komt dan op zo'n € 600. Maar dan heb je ook wat!

Maar je kunt natuurlijk ook voor veel minder geld gebruik maken van de superfijne manegepaarden (vanaf € 24-26 euro per groepsles van 1 uur) en manegepony's (vanaf € 14 per groepsles van een 0,5 uur). Of met 10-rittenkaarten of privélessen.

We lopen nog even langs bij het eerder vermelde Sinterklaaspaard Ozosnel en treffen dan vervolgens de huidige eigenaar Arjen de Jonge, die een enorm enthousiasme en gedrevenheid uitstraalt om Any Dale nog succesvoller te maken dan het nu al is! Hij en zijn team, met op de achtergrond de nog immer betrokken vader Joop de Jonge, die tot 2021 de scepter zwaaide, wensen wij alle succes toe!

Tot slot de vermelding dat er op zondag 13 oktober aanstaande een Open Dag is in Any Dale. Ga er heen en laat je verrassen!

Geschiedenis van de manege Any Dale*

Grondlegger van de manege Anydale aan de Googweg vlakbij de Hakkelaarsbrug was boer Jan Post. Tijdens de mobilisatie 1939-1940 gaf hij al bij hem ingekwartierde Nederlandse soldaten rijles. Maar dat was uit de (oorlogs-)nood geboren. Eind jaren '50 schafte hij zijn eerste New Forest pony's aan, waaronder 'Warren Pinky'. Kinderen uit de buurt mochten daarop rijden. Al snel meldden zich mensen met rijervaring, die het leuk vonden de kinderen ponyrijles te geven. Eén van hen was Renee den Dunnen, die een grote rol in de verdere ontwikkeling van 'Pony Farm Any Dale' zou spelen. Geleidelijk aan werden steeds meer New Forest pony's geïmporteerd en ook werden paarden aangeschaft. Eerst werd gereden op een buitenbaan. Bij regen reden de ruiters in de modder, bij mooi weer in een stofwolk. In de winter werd een 'binnenmanege' gecreëerd door het plaatsen van een grote tent. Op 28 april 1969 werd de eerste steen voor een vast gebouw, gelegd door de moeder van Jan Post, mevrouw J. Post-Brouwer.

In 1979 nam Joop de Jong de exploitatie van de manege over van Jan en Adrie Post en in 1984 werd hij eigenaar. Onder zijn leiding werd de manege, inclusief de horeca, gemoderniseerd en uitgebouwd. Tien jaar later droeg hij de manege over aan Marie Louise Perier. Er brak een moeizame periode aan en in

2007 keerde Joop de Jong terug als directeur/eigenaar. Omdat het recht op de naam 'Any Dale' vooralsnog in eigendom van de vorige eigenares bleef, werd de naam veranderd in Hippiisch Centrum Muiderberg.

Met de terugkeer van Joop de Jong kwam ook zoon Arjen in 'de zaak' werken, in 2012 werd hij medevennoot. Zijn vader trad eind 2021 terug en verkocht de opstallen aan de eigenaren van De Boer Dier & Ruiter, Jessica de Boer en Jan Westhof. Arjen behield de leiding en omdat de naam 'Any Dale' ondertussen was vrijgefallen, was het mogelijk terug te keren naar de oude, vertrouwde naam, nu met de chique toevoeging 'Hippique'.

'Any Dale Hippique' bouwde in 2022 een nieuwe, overdekte buitenhal. Gewerkt wordt aan een officieel wedstrijdterrein, dat achter de manege is gesitueerd. Voor lessen zijn veertig manegepaarden beschikbaar. Daarnaast wordt huisvesting geboden aan zo'n zestig pensionpaarden en pony's. Bij het bedrijf werken een dertigtal personeelsleden (stand 2022).

Een belangrijke plaats neemt het carrouselrijden in. De 'Bonte Dinsdagavond Carrousel' veroverde in 1984 in Rotterdam bij het eerste Nederlandse Kampioenschap Carrouselrijden de eerste plaats. De kampioensploeg stond onder leiding van Joop de Jong. Hiernaast zijn er nog drie andere carrouselgroepen actief, waaronder voor de jeugd de ponycarrousel 'Any Dale Angels'. In de manege werden tweemaal de Nederlandse kampioenschappen carrousel rijden gehouden, in 1983 en in 1996.

De meest dramatische gebeurtenis in de historie van Any Dale was de (aangestoken) brand op 27 mei 1998, waarbij vijf paarden om het leven kwamen.

De manege heeft een groot aandeel in de Nederlandse film- en televisiewereld. Het paard van Sinterklaas is al jaren van Any Dale afkomstig. Paarden (en ruiters) hebben meegewerkt aan films, tv-opnames, videoclips, reclamefilms en fotoshoots. Onder de werknaam Any Dale Action worden filmopnames en

Ponycarrousel 'Any Dale Angels'

evenementen gecoördineerd en begeleid, waarbij het hanteren van een diervriendelijk en verantwoord beleid voorop staat.

De manege vormt de thuisbasis van Rijvereniging 'Any Dale' en de Hollandse Carrousel Sociëteit. Het bedrijf Any Dale Trading van Joop de Jong (bemiddeling bij aan- en verkoop van sportpaarden en -pony's) is weg uit het pand. Tot 2018 had de Toneelvereniging 'Stuk voor Stuk' op de bovenverdieping haar theatertje. De foyer was gedurende zo'n twintig jaar (globaal van 1978 tot 1998) het speelterrein van de Biljartvereniging Muiderberg.

Any Dale is ook de naam van het huis Googweg 11, rechts van de manege. Het was destijds het woonhuis van boer Jan Post.

* bron: encyclopediemuiderberg.nl foto's archief Any Dale

OVER HET LEVEN IN MUIDERBERG 1942 - 1952

Mijn eerste jaren (deel 2)

door AREND VÁHL

Het huidige Huize Villa Boschlust - foto Gerard Boer 2023

Langzamerhand werd het in de Rivierenbuurt in Amsterdam te riskant. Nog voordat de familie Frank van Merwedeplein 37II in het Achterhuis onderdook, verhuisde de familie Váhl van Merwedeplein 37I naar een achterafhuis in Muiderberg. Deze verhuizing naar Villa Boschlust aan de Echolaan was goed voorbereid. Een weloverwogen keuze voor een specifiek dorp en een specifiek (huur)huis in dat dorp. Muiderberg had lange open toegangswegen en een gesloten dorpsgemeenschap. Het huis lag gunstig ten opzichte van de Brink, de joodse begraafplaats

en het Echobos. En burgemeester De Raadt en de veldwachter waren anti-Duits. Maar Muiderberg was voor mijn joodse vader al snel toch niet veilig genoeg meer. Hij dook onder in de bibliotheek van de Hollandse Kunstzijde Unie (voorloper AKZO) in Utrecht. Een bibliotheek achter de werkplek van oom Piet. Mijn moeder bleef met kinderen in Muiderberg.

Ongewild en keurig

Begin juni 1942 stapt mijn (niet-joodse) moeder bij de Hakkelaarsbrug op de bus naar Hilversum en stapt voorzichtig over op de bus richting Utrecht. In Hollandse Rading ontmoeten mijn vader en mijn moeder elkaar. Ongewild laat

mijn vader een spoor na. Anna of Arendje moet ik gaan heten. Keurige Arische namen voor een half joods Hongaars meisje of jongen. De bevalling verloopt echter niet zo als het moet. Paniek. Met de geblindeerde dorpstaxi, bijgelicht door zoeklichten en Duits afweergeschut, met spoed naar een kraamkliniek in Amsterdam. Het loopt goed af. Moeder en kind maken het wel. De baby wordt in Muiden ingeschreven

als Arend Steven Váhl: Hongaar met twee joodse grootouders, een joodse vader en een niet-joodse moeder.

Net als de meeste mensen heb ik geen bewuste herinneringen van vóór mijn vierde levensjaar. Toch zijn de eerste levensjaren ongelofelijk belangrijk. Het aangeboren karakter wordt via ervaringen bijgebogen. Op latere leeftijd weet men niet meer wat is aangeboren en wat is aangeleerd. Wat vroeg is aangeleerd is ingebakken.

Mijn liefde voor de vele mensen die me beschermden en vertroetelden is ingebakken. Voor mijn Nederlandse familie, die een cordon legde om mijn door huwelijk Hongaars geworden moeder. Mijn broers. Tante Jaan en Vrouw Volders, vrouwen die melk aan moeder gaven.

Ik reageer raar op vliegtuigeluiden, knallen en kaarslicht. Nog steeds associeer ik kaarslicht met de verduistering en met angst, droefheid en gebrek. Bij knallen en een duikvlucht makend sportvliegtuig raak ik nog steeds in paniek. Het bombardement op de trein bij Diemen, de twee keer ontplofte kruisfabriek in Muideren en de ontploffende munitie op Pampus hebben sporen nagelaten. Oudjaar is een hel voor mij.

Een negatieve reactie die is ingebakken en mijn leven domineert, is gebaseerd op de dreiging en onmacht die mijn moeder voelde. Gevoelens die zich vertalen in angst en haat. Gevoelens die besmettelijk en bijna ongeneeslijk zijn.

Arend Váhl, werd geboren op 6 maart 1943 te Amsterdam. Woonde in Muiderberg van 1943-1952. Hij schrijft over zijn onderduikperiode als peuter in ons dorp. Vahl was in zijn werkzame leven ingenieur. Dit artikel is deel 2 van een reeks van 5 autobiografische artikelen over zijn jongensjaren in Muiderberg. Deel 1 ging met name over de oorlogsjaren in Villa Boschlust aan de Echolaan in Muiderberg en verscheen in het vorige nummer MHM Jaargang 4 April 2024 Nummer 6.

Door mijn tweede generatie oorlogstrauma zijn er veel situaties waarin ik anders dan anderen reageer. Veel mensen hebben me zien huilen terwijl er nauwelijks een zichtbare of voelbare aanleiding was. Veel mensen hebben me zielige Duitse toeristen zien kleineren. Veel mensen hebben mij wel eens redeloos horen schelden op gezagsdragers. Mijn opstandigheid bij ieder machtsvertoon is ingebakken. Op een uniformpet, al is hij van een portier, reageer ik zoals een stier op een rode lap reageert. Deze mensen hebben mij stoom zien afblazen die mijn moeder niet mocht afblazen.

Bevrijd maar niet vrij

Mijn eerste bewuste herinnering is een heftige ervaring die later is aangevuld met verhalen en filmbeelden. Een stoet Duitse militairen trekt het dorp uit. Ze lopen van rechts naar links de Googweg af. De Duitsers maken een geslagen en verslagen indruk. Mijn dorpsgenoten kijken zwijgend en nors toe. We zijn bevrijd, maar we mogen onze vreugde, uit angst voor represailles, nog niet tonen. Een witte muis loopt over de kraag van het uniform van een Duitser. De Duitser straalt een schlemielige verontschuldiging en een verholten blijheid uit. Zou hij zich schamen voor

datgene dat hij heeft moeten doen en blij zijn dat hij naar huis mag?

Kort voor het eind van de oorlog worden er Duitsers in Muiderberg ingekwartierd. Muiderberg is tenslotte onderdeel van de Hollandse Waterlinie. Bunkers, tankvallen, schuttersputjes en loopgraven. Muiderbergers worden ingezet bij het graven van verdedigingswerken. Ons huis wordt geconfisqueerd. We mogen bij tante Jaan in hotel Het Rechthuis logeren. Onze witte muizen worden er in de hooiberg losgelaten. De Duitsers lopen van rechts naar links

Groepsschuilplaats/bunker HM68 Paulinalaan

omdat ik ze zie vanaf het terras van Het Rechthuis en niet vanaf de kant van ons huis.

Een oorlog eindigt niet altijd met het zetten van handtekeningen onder een capitulatie. Voor mijn vader eindigt de oorlog inderdaad op het moment dat de Duitsers capituleren. Voor hem zijn de oorlog en de Jodenvervolgung een natuurramp. Een terugkerend verschijnsel waar je je leven op inricht en waar je rekening mee houdt. Als de ramp voorbij is, begin je met puin ruimen. Voor mijn moeder is de oorlog pas bij haar dood afgelopen. De oorlog blijft haar haar hele leven achtervolgen en ze zoekt die steeds weer op. Tenslotte heeft zij zichzelf bevrijd.

Ikzelf voer oorlog met de oorlog die ik nooit bewust meemaakte. Ik denk dat ik passief in oorlog blijf zolang er totalitaire regimes bestaan en zolang er

GROENTE - FRUIT - PRIMEURS - KAAS - NOTEN - WIJN

Dorpsstraat 29a | 1399 GT Muidersberg | 0294-263215 | info@verswinkeloudshoorn

Marijke Delmonte

Mooie klassieke en vintage sieraden
waaronder sieraden naar eigen ontwerp

reparatie of verandering van uw sieraden
aangepast aan de moderne tijd

U bent welkom in mijn atelier
om mijn uitgebreide collectie colliers,
spelden en ringen etc. te komen bekijken.

Alleen op telefonische afspraak of per email.

Marijke Delmonte | tel: 0294 - 261637
ottendelmonte@gmail.com
instagram: [marijkedelmonte](#)

gediscrimineerd wordt op basis van ras en/of godsdienst. Ik ben en blijf een moeilijk mens voor mezelf en mijn omgeving.

Eekhoortjesbrood

De hongerwinter is voor mij een winter van overvloed. Terwijl mijn vader ieder gevaar trotseert en op hongertocht gaat word ik vadsig. Voedsel wordt gedeeld volgens een voor mij gunstig principe. Eén mond - één hap.

In de oorlog heb ik een verwonding opgelopen. Op mijn rechterbil zit mijn 'Kriegsverletzung'. Omdat er tanks gebouwd moesten worden was er geen ijzer voor een behoorlijke emaillen po. Ik moet genoeg nemen met een glazen potje met een barst. Mijn Ersatzpot breekt. Mijn rechterbil is niet meer wat hij geweest is. Ik zou in een Duitse tram op de voor 'Kriegbeschädigten' gereserveerde stoelen mogen zitten.

Na de oorlog wordt het voedsel op de bon gedaan. Om eten te mogen kopen heb je bonnen nodig. Ik krijg van mijn moeder opdracht om bij de plaatselijke Centra, zonder bon, een pond suiker te kopen. Ik hinkel naar de winkel en herhaal onderweg mijn boodschap: 'Een pond suiker op de bonnenpof, een pond suiker op de bonnenpof'. Bij de winkel is mijn boodschap mij vooruit gegaan. Ik hoef niets anders te zeggen dan 'Dag mevrouw Timmer'.

Op een warme zondag loop ik langs het strand en kijk naar de dagjesmensen. Ook nadat de Zuiderzee in 1932 is afgesloten met de Afsluitdijk en de stoomtram na 1940 niet meer rijdt, is Muiderberg nog steeds populair als badplaats voor de minder gefortuneerde Amsterdammers. Vijftien kilometer fietsen in de ochtend en dezelfde afstand aan het eind van de middag.

Een dikke dame deelt iets uit aan haar vele kinderen. Ze ziet me en vraagt me of ik er ook één wil. 'Niets van vreemden aannemen' leerde ik van mijn moeder. Terwijl ik verlegen twijfel wordt er iets in mijn hand gedrukt. Ik zwijg en ren weg. Als ik mijn hand opendoe zit er iets kleverigs wit met een geel rondje in. Ik lik aan het snoepje en gooi het daarna weg. Een nacht met buikpijn en angst. Tot mijn twintigste heb ik dit incident nooit aan mijn moeder durven vertellen.

Eekhoortjesbrood uit het Kocherbos. Champignons uit weilanden waar paarden hebben gegraasd. Topinamboer van Noorthey. Tamme kastanjes en beukennoten. Van onze ouders leren we voedsel verzamelen. Vissen leren we in het IJsselmeer en de Naarder trekvaart.

Vissen doe je met een hengel en deeg. Onze hengels bestaan uit een wilgentak, ijzergaren, een kurk met de pen van een veer, wat lood van een capsule van een wijnfles en een gebogen speld. De vangst bestaat uit papieren zakken vol met kleine voorntjes. Moeder weet ze in een feestmaal om te toveren.

Oom Otto haalt ons op. Hij heeft niet zo maar een auto, hij heeft een Amerikaanse slee. Met zijn vier dochters brengt hij ons naar Schiphol-Oost. We eten er, op het platte dak van een gebouw, aardbeien met iets wits. Thuis vragen ze wat ik van de vliegtuigen vond. Welke vliegtuigen?

Ongekende luxe: VAMI-ijs!

Voor een dubbeltje kun je vanaf deze tijd een VAMI-ijs kopen. Geen ijsje, duidelijk een ijs. Lang, breed en toch echt wel dik. Wit met roze. Ze verkopen het in het Café De Landbouw (aan de Brink), waar ik niet komen mag. Hoe kom ik aan een dubbeltje? Hoe kom ik aan het door mij zo begeerde ijs?

Sommige Amsterdammers hebben wat geld. Na de stranddag en de boterhammetje fietsen ze huiswaarts. Bij het Rechthuis stoppen ze voor een ranja, een koffie, een Joy of een Amstel. Ik mag van Ome Jan, de

▲ Het begeerde VAMI-ijsje (met affiche uit 1950 van Th. Thomassen)

seizoensober, helpen met afruimen en krijg soms een cent fooi. De gasten zijn huiswaarts gegaan. Ik heb 11 losse centen en vraag Ome Jan of hij het monsterijs voor me wil kopen in het borreltjes-café.

▲ Voedsel verzamelen gedurende WOII: voortjes uit het IJsselmeer en eekhoortjesbrood, champignons, topinamboer, tamme kastanjes en beukennoten op het land

UIT HET ARCHIEF

Ansicht uit 1900, links een glimp van de Florisboom

Ansicht uit 1901 - winter met links de Florisboom

Foto van pand als gasthuis (?) met bord wijzend naar naastgelegen café Werth met speeltuin

Florisboom en voor het pand de Florisstenen als monument ter herdenking moord Floris V

Ansicht uit 1960 met het pand in gebruik als RK Boskapel (1954-2012)

Boskapel thans in gebruik als woonhuis met ervoor de Floriskei (geplaatst in 1979) - foto Gerard Boer 2023

meer info historischmuiderberg.nl, zoekterm Boskapel

WERINON?

In de voorbereiding op het nummer dat nu voor u ligt, was het oorspronkelijke idee om een verhaal te doen over TafelTennisVereniging (TTV) Werinon uit Muiderberg. Gezien de naamgeving van deze vereniging - afgeleid van Werinon zoals Muiderberg wellicht in het verleden heeft geheten - was de gedachte om dit te combineren met een historisch stukje hierover.

De auteur heeft toegang gekregen tot het volledige archief van de tafeltennisvereniging en de hoeveelheid informatie was wederom (net zoals bij het stuk over Sportclub Muiderberg uit nummer 6 van het magazine) overweldigend. Om recht te doen aan het historische aspect van de TTV - in het verleden één van de grootste verenigingen in het dorp - is besloten om dit stuk door te schuiven naar nummer 8 van MHM, welke volgend jaar maart zal verschijnen. Thans uitsluitend het artikel over de historische naamgeving van Muiderberg.

Geschiedenis van Muiderberg – is Werinon Muiderberg?

door JOHN ZEVENBERGEN

De oorsprong

In Nederland woonden meer dan een millennium geleden behalve Friezen, ook Franken en Saksen¹. Over de mensen van toen is weinig bekend, omdat het aantal geschreven bronnen dat bewaard is gebleven schaars is. In die bronnen die wel bewaard zijn gebleven is het niet makkelijk gebleken om alle namen die men in de Latijnse teksten van 1200 jaar geleden tegenkomt makkelijk te kunnen plaatsen. Zo heeft de naam Werinon veel discussie opgeroepen. Sommige historici gaan er van uit dat Werinon vereenzelvigd kan worden met Nederhorst den Berg, anderen menen dat het toegeschreven kan worden aan Muiderberg, terwijl er ook een groep historici is die meent dat het helemaal niets met Nederland te maken heeft en dat Werinon in het noorden van het huidige Frankrijk heeft gelegen. Deze discussie zal naar alle waarschijnlijkheid nooit beslecht worden. In dit stuk worden de verschillende meningen naast elkaar gezet, zonder een uitspraak te willen doen of Werinon inderdaad het vroegere Muiderberg is geweest.

Het proefschrift van professor Blok

Een eerste aanzet tot het lokaliseren van de plaatsnaam Werinon, dan wel Weretha, Werina, of Werinna genoemd, op een hedendaagse topografische kaart, is gegeven door professor D.P. Blok in 1960². Professor Blok – de vader van presentatrice

Top pagina

De zandopduikingen bij Muiderberg in een ets van Wenceslaus Hollar getiteld 'Gezicht van Muiderberg op Weesp, Muiden en Amsterdam' (1634) - archief Rijksmuseum Amsterdam

Dieuwertje Blok – heeft in zijn proefschrift een poging gedaan om de verschillende plaatsnamen uit de oudheid te duiden en komt met het inzicht dat deze in het gebied van de huidige Vechtstreek en 't Gooi gezocht dienen te worden. In zijn proefschrift, wat naderhand ook in boekvorm is verschenen, twijfelt hij hierbij aan de duiding van Werinon die hij toeschrijft aan dan wel het huidige Loenen, dan wel aan Nederhorst den Berg^{2,3}. Professor Blok sluit hierbij uit dat Muiderberg het huidige Werinon is geweest en dat wellicht Attingahem de voorloper is geweest van het huidige Nederhorst den Berg. Verder identificeert Blok de huidige Muiden als Amuthon.

Nederhorst den Berg

Professor C. Dekker beschrijft in zijn boek 'Het kromme Rijngebied in de Middeleeuwen. Een institutioneel-geografische studie'⁴ dat de naam Werinon te herleiden is tot Nederhorst den Berg en dat de plaats Attingahem zuiderlijk aan de Vecht gelegen moet hebben. Deze zienswijze wordt nagenoeg gelijktijdig bevestigd in het proefschrift van professor P.A. Hendriks, die eveneens van mening is dat Werinon toegeschreven dient te worden aan Nederhorst den Berg. In een later stadium heeft professor Blok zich aangesloten bij deze twee heren. De historicus Dhr. Sierksma (1918-2007), die de geschiedenis van Muiderberg heeft beschreven, vormt hierop een uitzondering. Hij is van mening dat Werinon het vroegere Muiderberg is¹. Daarover later meer.

Frankrijk

Een andere mening is A. Delahaye toegedaan. Deze oud-archivaris^{6,7} stelt dat Werinon helemaal niet in het huidige Nederland heeft gelegen, maar eerder in het noorden van Frankrijk moet worden gezocht. Volgens Delahaye is het niet Werinon, maar eerder Weringhem, en heeft dit in het huidige Boulogne, Frankrijk gelegen. Verder geeft Delahaye aan dat Amuthon (Muiden) bij de monding van de Aa heeft gelegen en dit betreft dan niet de Nederlandse rivier de Aa, maar de Franse versie, welke even ten noorden van de St. Omaars in het Almere uitstroomde.

De kaart van Delahaye met de plaatsduiding van Weringhem

Is Werinon wellicht Muiderberg?

Dat deze plek bewoond was, lijkt buiten kijf, maar waarom zou het Werinon zijn? Om hier een antwoord op te kunnen geven, wordt teruggerepen op twee schriftelijke bronnen die de naam Werinon noemen^{1, 3, 8}. De eerste bron betreft een goederenlijstje van ca. 900 n.C. met de bezittingen van de abdij Werden in deze streken. In het document worden daar achtereenvolgens vermeld: Nanithi (Naarden), Werinon, Amuthon (Muiden), aan de Vecht een weer (is een visweer), Utermeri (Uitermeer bij Weesp), Spilmeri (onbekend), Suecsnon (Zweden, bij Zuilen), Upgoa (Opgooi) en Aiturnon (Eiteren bij IJsselstein). Kijkend naar de namen en hoe deze benoemd zijn, lijkt het dat de opsomming een logische volgorde heeft; eerst de goederen in het noorden aan de kust en dan langs de Vecht naar het Zuiden. Gebaseerd op deze volgorde zou men kunnen denken dat Werinon eerder Muiderberg dan Nederhorst den Berg is. In de kaart uit die tijd gereproduceerd zou volgens Delahaye^{6,7} blijken dat Werinon in Frankrijk heeft gelegen. Wat interessant is aan deze kaart (waarbij Werinon Weringhem zou zijn), dat andere nabij gelegen plaatsen zoals Naarden (Naruthi, Nanithi) en Muiden (Amuthon) niet op deze kaart te zien zijn.

Liudger

In Muiderberg¹ achter de boskapel stond een beeld van een man in een lange pij met een staf in zijn hand. Zijn naam is Liudger (of Ludger), een missionaris die rond 800 n.C. rondtrok om Friezen en Saksen tot het christendom te bekeren. Het leven van Liudger ca. 850 n.C. is beschreven door zijn neef Altfried, die monnik was in het klooster dat Liudger in Werden stichtte. In zijn levensbeschrijving wordt een droom beschreven over de komende verwoestingen door de Noormannen. Uit de beschrijving volgt dat het hier niet om een landinwaarts gelegen plaats gaat. Dit zou dan eveneens eerder richting Muiderberg dan Nederhorst den Berg wijzen. Het gaat wat ver om de complete

passage handelende over deze droom hier te vermelden, maar wat duidelijk wordt is dat de gebeurtenissen zich afspelen aan een kust. De Noormannen komen via een vaarroute uit het Noorden en ze doen plaatsen aan die bij de monding van de Vecht liggen.

Relevantie van de beschrijving van een droom

Men kan en mag zich terecht afvragen of de beschrijving van een droom in een levensbeschrijving, als bewijsvoering mag worden aangedragen voor het vaststellen of Muiderberg in het verleden al dan niet Werinon/Werdina heeft geheten. Wat alleen opvallend is aan de beschrijving van de droom¹, is de duidelijke vermelding van de plaats Werdina aan de kust. Dit ook omdat de monniken in het klooster goed op de hoogte geweest zullen zijn van de ligging van deze plaats, die hun eigendom was. De schrijver was een neef van Liudger en al zou hier sprake zijn van een verfraaiing achteraf door Altfried van het aan hem door overlevering vertelde droom, de kern van het verhaal is aannemelijk. De Noormannen kwamen niet lang daarna binnenvallen en Liudger had daar een bang voor gevoel van. Zo vreemd is dat niet, want de Noormannen begonnen al voor 800 uit te zwermen en richtten in Engeland toen al grote verwoestingen aan. Delahaye^{6,7} is van mening dat men vraagtekens mag zetten bij de betekenis van deze droom, ook al omdat volgens hem de Noormannen nooit in Nederland zijn geweest. Dit laatste strookt niet met archeologische vondsten^{9,10} die bevestigen dat Noormannen in die periode daadwerkelijk in Nederland zijn geweest.

◀ Beeld van Liudger (voorheen) in de tuin van de Boskapel

De Ronde kaart van het Gooi uit ca.1525 - Muiderberg is omcirkeld

Werinon - Muyderberg - Berch - Muiderberg

Na de verwoesting door de Noormannen zijn de eenvoudige, houten kerkjes in Naruthi, Werinon en Amuthon rond of na 900 weer opgebouwd en kwam de bewoning weer op gang. Het belangrijkste middel van bestaan immers was de grond en verwoeste boerderijen van hout en riet waren weer op te bouwen. De geschiedenis van Muiderberg is verder in nevelen gehuld. De naam Muyderbergh duikt voor het eerst op rond 1300. Mogelijk heette het eerst Bergh.

In het bijzonder is het ook onduidelijk wanneer de stenen kerk is gebouwd die nu in Muiderberg staat. Op de oudste landkaart waarop Muiderberg voorkomt, de befaamde 'Ronde kaart van het Gooi' uit ca. 1525 staat de kerk ingetekend¹. Maar hoe lang die er toen al stond, is niet duidelijk, ook al omdat de archieven zijn verbrand. Wel is bekend uit een oorkonde, dat in 1325 de graaf van Holland inkomsten

beschikbaar stelt voor een kapelaan die de mis moet lezen voor de zielenrust van de vermoorde graaf Floris V. Over een kerk rept deze oorkonde met geen woord; duidt dat erop, dat er al een kerkgebouw stond? Er schijnt een lijst te bestaan van bijdragen voor een kruistocht uit 1281 waarin de kerk van 'Berch' wordt genoemd, wat zou kunnen

slaan op Muiderberg¹. Overigens zijn er ook aanwijzingen dat Muiderberg een grotere omvang had dan later. Zo werd voor de bouw van de nieuwe stad Naarden door de graaf van Holland grond onteigend die aan Muiderberg toebehoorde, wat erop wijst dat het veen ten oosten van Muiderberg ontgonnen is door Muiderbergers. In 1396 wordt vermeld dat geheel Gooi Noord onder jurisdictie van Muiderberg viel. Het lijkt dat voor de opkomst van het nieuwe Naarden Muiderberg belangrijker was.

Tenslotte

Zoals aangehaald aan het begin van dit stuk, zal het wellicht nooit helemaal duidelijk worden waar Werinon nu precies heeft gelegen, maar het lijkt aannemelijk dat dit ergens in het Gooi is - zijnde het huidige Muiderberg of Nederhorst den Berg. Dat de tafeltennisvereniging zijn naam heeft te danken aan een plaats die ooit in Frankrijk heeft gelegen, lijkt minder voor de hand liggend.

Literatuur:

1. Oosterbaan, J, Liudger in Muiderberg, Stichting Comité Oud Muiderberg, Jaargang 18, nr 2, uitgave 82, 2001
2. Blok, D P, De oudste particuliere oorkonden van het klooster Werden, Proefschrift Universiteit van Amsterdam, 1960
3. Sierksma, K, Liudger Thaidgrimszoon bij de Muider Berg ±780, In 'Tussen Vecht en Eem Muiden-Muiderberg, 14e jaargang, nr 2, mei 1996, Stichting Tussen Vecht en Eem
4. Dekker, C, Het Kromme Rijngebied in de Middeleeuwen. Een institutioneel geografische studie, Stichtse historische reeks IX, De Walburg Pers, Zutphen 1983
5. Hendriks, P A, De beneden-delta van de Rijn en Maas: Landschap en bewoning van de Romeinse tijd tot ca. 1000, PhD thesis, University of Amsterdam, 1983
6. nl.wikipedia.org/wiki/Albert_Delahaye
7. noviomagus.info/blok.htm
8. kerkopdeberg.nl/index.php/wk
9. IJssennagger N L, A Viking find from the Isle of Texel (Netherlands) and its implications, Viking and Medieval Scandinavia, 11, 127-142 (2015)
10. Besteman, J, Two Viking hoards from the former island of Wieringen (The Netherlands): Viking relations with Frisia in an archaeological perspective. In 'Land, Sea and Home', 93-108, Routledge (2020)

Slechts het beste van de koe gaat naar onze klanten toe

Dorpsstraat 14 | 1399 GV Muiderberg | 0294 26 1315 | info@slagerijdalmulder.nl

*Hans Spil, de praktijk voor
fysio- en manuele therapie
in Muiderberg*

- Fysiotherapie
- Manuele therapie
- Dry needling
- Sportfysiotherapie
- Medische fitness
- Medical taping
- Sportmassage
- Ontspanningsmassage

Googweg 3, 1399 EP Muiderberg

Telefoon 0294 26 4444

E-mail info@despil-therapie.nl

Internet despil-therapie.nl

Schaatskleding.net

De winkel waar je alles voor het schaatsen kunt vinden!

Telefoon 0294 26 5822 | E-mail info@despil-active.nl

Internet www.schaatskleding.net

COLOFON

Monumentaal & Historisch Muiderberg is een uitgave van stichting Monumentaal en Historisch Muiderberg (st-mhm), opgericht 6 november 2020 en wordt twee keer per jaar huis-aan-huis verspreid in Muiderberg en per post aan donateurs en andere relaties buiten het dorp toegezonden. Het blad is ook af te halen bij de adverteerders. Het is buiten Muiderberg ook in de verkoop à € 6 bij boekhandel Los in Bussum.

De uitgave wordt mede mogelijk gemaakt door Muiderbergse ondernemers die ook een advertentie krijgen in ons blad.

Redactie:
Jan de Beus, John Zevenbergen en Huib ter Haar.

Aan dit nummer werkten verder mee Hugo Landheer, Arend Váhl,

Jeanne Oosterbaan en Klaas Vos.
De door auteurs ondertekende artikelen zijn op persoonlijke titel. Stukken ondertekend door de redactie en het bestuur geven de mening van de redactie resp. het bestuur weer.

Ontwerp, opmaak en fotobewerking:
Gerard Boer (design.gewima.nl).

Druk:
Magazine Masters, oplage 1750.

Bestuur Stichting MHM:
Frits Vlaanderen (voorzitter), Jan de Beus (vice-voorzitter), Frank van Amerongen (secretaris), Frank Steensma (penningmeester), Thijn Westermann en John Zevenbergen (leden).

Raad van Advies:
Gré Dam (erevoorzitter), Jan ter Beek, Margot Eras, Hugo de Graaff, Jeanne Oosterbaan, Claudia de Raadt en Nel de Wit.

Bij het samenstellen van dit nummer heeft de redactie rekening gehouden met de auteurswet en de AGV. Het doel van deze publicatie is niet commercieel doch dient uitsluitend een cultureel belang. Mocht enig persoon van mening zijn dat desniettemin zijn/haar rechten zijn geschonden verzoeken wij deze contact met ons op te nemen via één van onderstaande adressen.

Raadplegen archief en bibliotheek:
Jan de Beus (debeus@hetnet.nl)

Reacties:
Postbus 44, 1399 ZG Muiderberg
(bestuur@historischmuiderberg.nl)

Website: historischmuiderberg.nl

Bankrekening:
NL57 RABO 0361705433 t.n.v.
Stichting Monumentaal en Historisch Muiderberg
KvK nr: 80828957

BORDEAUX

scan de code!

Een onbeperkte culinaire reis voor een vaste betaalbare prijs

Dé nieuwe culinaire hotspot van Naarden

Restaurant Bordeaux   Usselmeerweg 100, Naarden   info@restaurantbordeaux.nl   035-240 01 29

HM Monumentaal Historisch Muiderberg

Knot niet op steun
om de Muiderbergse historie
levend te houden

Blijf of word donateur
of word
lid van de 'Club van 100'

historischmuiderberg.nl